

Anu-Maija Kärjä

TRANSLAPSI ON USEIN YKSIN EIKÄ HYMYILE

Semioottinen analyysi kuvapankkikuvien transtyöistä ja -pojista

TRANSLAPSI ON USEIN YKSIN EIKÄ HYMYILE

Semioottinen analyysi kuvapankkikuvien transtyöistä ja -pojista

Anu-Maija Kärjä
Opinnäytetyö
Syksy 2019
Viestinnän tutkinto-ohjelma
Oulun ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Oulun ammattikorkeakoulu
Viestinnän tutkinto-ohjelma, journalismi

Tekijä: Anu-Maija Kärjä

Opinnäytetyön nimi: Translapsi on usein yksin eikä hymyile –
Semioottinen analyysi kuvapankkikuvien transtytöistä ja -pojista

Työn ohjaaja: Teemu Palokangas

Työn valmistuslukupäivä ja -vuosi: Syksy 2019

Sivumäärä: 35 + 17

Selvitän tutkielmassani kuvapankkikuvista semioottisen analyysin avulla, millainen kuva piirtyy translapsista. Työni tietoperusta on koottu teoksista, joissa pohditaan sukupuolen moninaisuutta, tasa-arvoa suomalaisessa koulussa, feminiinisyyttä ja maskuliinisuutta sekä sukupuoli-identiteetin muodostumista. Kuvien tulkintaa olen lähestynyt semiotiikan tutkimuksen eli merkkien maailmaa ja visuaalista kulttuuria käsittelevien teosten kautta.

Aineisto on kerätty kahdesta tunnetusta kuvapankista käyttäen hakusanoja 'transgender girl' ja 'transgender boy'. Työssäni analysoin kaikkiaan 40 kuvaa kysymyspatteriston avulla. Millainen kuva translapsista kuvapankkikuvien perusteella lopulta piirtyy? Lapsi on useimmiten kuvassa yksin ja hän ei katso kameraan eikä myöskään hymyile. Hänet tunnistaa tytöksi tai pojaksi, ja hän on myös yksilötasolla tunnistettavissa.

Yksittäinen valokuva representoi aina yksittäisen valokuvaajan näkemystä aiheesta. Kuvapankkien valikoima puolestaan on laaja ja kuvan valintaprosessi yksilöllinen. Tämän prosessin taustalla on aina kulttuurinen viitekehys. Journalistina näenkin äärimmäisen mielenkiintoisena ja tärkeänä, että kuvaaja tai kuvaa käyttävä pohtii, millaisia merkityksiä hänen ottamallaan tai valitsemallaan kuvalla on katsojan näkökulmasta.

Aion hyödyntää tutkielman tuloksia translasten vanhempien kokemuksista kirjoittamani kirjan kuvituksessa. Tuloksista voivat hyötyä myös muut translapsi-aihetta tai sukupuolen moninaisuutta käsittelevät journalistit.

Asiasanat: sukupuolen moninaisuus, lapset, tasa-arvo, kuvapankit, kuvajournalismi, semiotiikka

ABSTRACT

Oulu University of Applied Sciences
Degree programme of Communications, option of journalism

Author: Anu-Majja Kärjä

Title of thesis: A Trans gender child is often seen alone and not smiling –
Semiotic analysis about transgender girls and boys in stock image

Supervisor: Teemu Palokangas

Term and year when the thesis was submitted: Autumn 2019 Number of pages: 35 + 17

This thesis is a semiotic analysis about stock photographs and transgender children. I am looking for an answer to what kind of pictures are drawn of transgender children by stock photographers.

My sources are pondering gender and equality in Finnish schools, femininity and masculinity, and how the gender identity is formed. I also take visual culture and semiotics into consideration. The research material of this study consists of 40 stock photographs collected from two different stock photograph sites. These photographs were searched by using terms 'transgender girl' and 'transgender boy'. The pictures were analyzed with certain questions in mind. What kind of image was finally formed? The character was in most cases alone and she/he did not look straight into the camera and she/he was not smiling. She or he was usually recognized as a girl or a boy and there was a possibility to identify him/her.

Which picture each editor chooses from the broad selection of a stock image site depends on their personal purposes and preferences. As a journalist I found this very important and interesting – you are always partly responsible for to which direction you are leading the viewer's thoughts – consciously or not. I am writing about the experiences of transgender children's parents. The conclusions of this research are beneficial to me when planning the photographs and illustrations for the book. These results also offer interesting insights into other journalists working at the same topic.

Keywords: gender variance, children, equality, stock photography, photojournalism, semiotic

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	6
2	TRANSLAPSET JA SUKUPUOLIRISTIRIITA.....	7
2.1	Sukupuolen moninaisuuden ymmärtäminen on tasa-arvokysymys	7
2.2	Translain merkitys koetun sukupuoli-identiteetin toteuttamisessa	11
2.3	Peruskoulun tarjoamaa oppia sukupuolesta tai sukupuolikokemuksesta riippumatta	12
2.4	Sukupuoli kuvien maailmassa	14
2.5	Millaisia kuvia kuvapankit tuottavat?	15
3	TUTKIELMAN TOTEUTTAMINEN SEMIOOTTISEN ANALYYSIN KEINAIN	17
3.1	Merkitsijä ja merkitty	18
3.2	Ikoni, indeksi ja symboli.....	18
3.3	Denotaatio ja konnotaatio.....	19
3.4	Kuvan valintaprosessi journalistiseen kontekstiin	20
3.5	Tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymykset	20
3.6	Aineiston kerääminen kahdesta kuvapankista.....	21
4	TULOKSET	23
4.1	Tyttö, poika vai henkilö ilman selkeää kategoriaa?	25
4.2	Sateenkaaren viesti.....	26
4.3	Onko yksin oleva yksinäinen?	27
4.4	Hymy representoi onnellisuutta	28
4.5	Tunnistettavuus antaa avoimen vaikutelman.....	29
4.6	Katse kameraan vai kainosti muualle?	30
4.7	Johtopäätökset.....	30
5	POHDINTA	32
	LÄHTEET.....	34
	LIITTEET	36

1 JOHDANTO

Kiinnostuin translapsia käsittelevien artikkeleiden kuvituskuvista alun perin kirjoittaessani verkkoartikkelia Yleisradiolle. Toimitussihteeri valitsi artikkeleeni kuvapankista kuvituskuvat, jotka saivat minut pohtimaan sukupuoli-identiteetin visualisointia. Kuvarajausten avulla lapsi oli tehty tunnistamattomaksi tai hänen katseensa oli kääntynyt pois päin. Osassa kuvista lasten kasvoja peitti hattu tai hiukset. Kuvat olivat myös surumielisiä. Tämä havaintojen ketju jatkui media-analysiskurssilla translapsiainetta käsittelevien artikkeleiden kuvituskuvissa. Huomasin myös, että kaikki artikkeleissa käytetyt kuvat olivat kuvapankkikuvia.

Koska olen toimittaja mutta myös valokuvaaja, jäin pohtimaan, vahvistanko itse omilla kuvavalinnoillani sukupuolisidonnaisia stereotyyppioita. Miksi ylipäätään sukupuolen tunnistaminen kuvasta on niin tärkeää? Entä millaisia toisen tason merkityksiä jokainen kuva pitää sisällään, kun sitä tarkastelee tietyssä viitekehyksessä? Journalistina toivon lisääväni kriittistä tietoa, mutta myös edistäväni ihmisten välistä tasa-arvoa. Ja kyllä: uskon vahvasti, että tiedon lisääminen on ainut keino ymmärryksen laajentamiseksi.

Jotta voisin vastata itselleni esittämiini kysymyksiin, olen tutustunut sukupuolen moninaisuutta käsitteleviin teoksiin, mutta myös semiotiikan maailmaan. Olen matkalla tutkimusretkelle, jonka tarkoituksena on selvittää, millainen kuva piirtyy niistä lapsista, joiden kokemus sukupuolestaan on toinen kuin se sukupuoli, joka heidän syntymätodistuksiinsa on merkitty.

Lähdekirjallisuuden kautta pohdin sukupuolta ja tasa-arvoa koulussa, sukupuolen moninaisuutta, feminiinisyyttä ja maskuliinisuutta sekä sukupuoli-identiteetin muodostumista. Toisesta kirjapinosta etsin avaimia kuvien tulkintaan ja semiotikkaan eli merkkien maailmaan sekä visuaaliseen kulttuuriin. Lopulta ammennan näistä teoksista ainekset semioottiseen analyysiin, jonka kohteena ovat translapsia esittävät kuvapankkikuvat.

2 TRANSLAPSET JA SUKUPUOLIRISTIRIITA

Meillä kaikilla on yksilöllinen sukupuoli-identiteetti, jota ilmennämme omalla tavallamme. Aina sukupuoli-identiteetillämme ei kuitenkaan ole vastetta siihen kehoon, jonka olemme syntymässämme saaneet. Kyse ei ole loppujen lopuksi kovinkaan marginaalisesta ilmiöstä, sillä vuoden 2017 kouluterveyskyselyn mukaan noin viisi prosenttia lapsista ja nuorista kokee sukupuolensa joksikin muuksi kuin selkeästi tytöksi tai pojaksi (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2017.)

Sukupuolen moninaisuuden ja toisaalta myös sukupuoliristiriidan ymmärtäminen vaatii nähdäkseen vallitsevien sukupuolistereotyyppien ja translain avaamista. On myös syytä tarkastella kasvatusta, josta vastaa osaltaan yhteiskunta koulujärjestelmänsä kautta. Näistä seikoista muodostuu viitekehys, jonka kautta maailmaa tarkkailemme.

2.1 Sukupuolen moninaisuuden ymmärtäminen on tasa-arvokysymys

Vaikka sukupuoli on juridinen määre, nähdään se hyvin moninaisena ja myös yksilöllisenä ominaisuutena. Sukupuolen ajatellaan olevan erilaisista geneettisistä, kehityksellisistä, hormonaalisista, fysiologisista, psykologisista, sosiaalisista ja kulttuurisista ominaisuuksista koostuva jatkumo. Sukupuoli ei myöskään ole välttämättä yhtenevä sukupuoli-identiteetin kanssa. Se voi tarkoittaa myös kokemusta sukupuolettomuudesta. (Sukupuolen moninaisuuden keskus 2019.)

Kun ihmisen sukupuoli-identiteetti istuu perinteiseen naisen tai miehen lokeroon, ei sukupuolen moninaisuutta tarvitse sen kummemmin ajatella tai kyseenalaistaa. Olen syntynyt naiseksi, tykkään valita vaatteeni sukupuolelleni suunnatulta vaateosastolta ja tiedän, minkä wc-kyllin mukaan tarpeen tullen suunnistan. Mutta entäpä jos tilanne olisi toinen?

Varmaan jokainen meistä tekee jossain vaiheessa lapsuuttaan tutkimusmatkan sukupuolikokemukseensa ja etsii identiteettiään siinä kirjossa, mitä kaikkea sukupuolella ylipäätään tarkoitetaan – vaikkapa pukeutumista. Ainakin minä tein niin. Haaveilin itselleni yöpuvuksi sepaluksellista kalsaripukua, vaikka äitini yritti johdattaa minut hienotunteisesti tyttöjen

pyjamaosastolle. Lopulta kompromissi syntyi sinisestä norppa-aiheisesta kerrastosta, mutta tapaus on jäänyt hyvin mieleeni: uskalsinkin astua kaksijakoisen sukupuolirajan toiselle puolelle ja heti minut talutettiin takaisin omaan leiriini! Onkin hämmäntävää hypätä ajattelemaan toisenlaista vaihtoehtoa, kun sitä ei arjessaan yksinkertaisesti kohtaa. Samaistuminen johonkin muuhun kuin itse kokemaansa sukupuoli-identiteettiin ei ole helppoa – ehkä se on jopa mahdotonta – mutta yrityskin rikastaa ajattelua.

Vasta viime aikoina on herätty huomamaan, ettei tasa-arvo tarkoita pelkästään naisten ja miesten välillä vallitsevia arvokysymyksiä. Kaksinapainen ajattelu naisista ja miehistä on vähitellen laajentumassa sukupuolen moninaisuutta huomioivaksi. Sukupuolikategorioiden sisäinen vaihtelu tulee entistä näkyvämmäksi ja se on huomioitu myös tasa-arvopolitiikassa. Esimerkiksi Opetushallitus on nostanut sukupuolen moninaisuuden yhdeksi painotettavaksi alueeksi sukupuolten tasavertaisuutta edistettäessä. (Ahtola, Forsström & Paalanen 2019, 58.)

Kasvatuksellisissa kysymyksissä avainasemassa ovat luonnollisesti perhe ja ympäristö, jossa lapsi elää. Moninaisuuden ymmärtämistä tukee myös koulujärjestelmämme. Siitä huolimatta vielä tänäkin päivänä moni kalsaripuvusta haaveileva tyttö tai mekkoa itselleen toivova poika ei saa tahtoaan läpi – niin vahvoina heijastuvat naisen ja miehen perinteiset roolit. Yhteiskuntamme rakentuu myös tarkastelemani kirjallisuuden valossa edelleen pitkälti kaksijakoiseen sukupuolikäsitykseen, joka istuu perin tiukasti ajatuksissamme ja käsityksissämme.

Mutta tiukimpaankin käsitykseen voi puuttua, ainakin, jos asian ensin tiedostaa. Kaksijakoisesta sukupuolikäsityksestä irrottautuminen vaatii muun muassa sukupuolen ja seksuaalisuuden laajaa ymmärtämistä. Kasvatuksen on kautta linjan oltava normikriittisiä, jotta ymmärrys yhdenvertaisuudesta tulisi mahdolliseksi. (Ahtola ym. 2019, 59.)

Kun lapsi kohtaa arjessaan kaikenlaisia ihmisiä ja monenlaisia perheitä, on maailman normikriittinen tarkasteleminen luontevaa. On myös luontevaa, jos tuttavapiiristä löytyy vaikkapa kahden äidin sateenkaariperhe, jonka luona äitiin ja isään tottunut lapsi voi käydä vierailmassa ja toteamassa elämän olevan aivan yhtä arkista vääntöä kuin omassakin kodissa. Stereotyyppien kyseenalaistaminen voi tapahtua niin kovin monista lähtökohdista, samoin myös sukupuolen moninaisuuden pohtiminen.

Sukupuolen moninaisuutta voidaan tarkastella yksilöllisen kokemuksen tai kehollisuuden kautta. Näkökulmat aiheen tarkasteluun voivat löytyä myös kulttuurisista käsityksistä ja sosiaalisista suhteista. (Ahtola ym. 2019, 73.)

Tutkimusten valossa jo 2–3-vuotiailla alkaa muodostua kokemus omasta sukupuolesta. Tähän kehitysvaiheeseen liittyy myös sukupuoleen liittyvien piirteiden kokeilemista ja sukupuoli-identiteetin tunnustelua: tyttö voi kokeilla pojan roolia ja päinvastoin. Tämä vaihe menee useilla lapsilla ohi ja kokemus omasta sukupuolesta vakiintuu. Joillakin lapsilla syntymässä määritelty sukupuoli on kuitenkin ristiriidassa identiteetin kanssa ja asia hahmottuu jo varsin varhaisessa vaiheessa. Toisilla ristiriita täsmentyy vasta murrosiässä tapahtuvien kehollisten muutosten myötä. (Hakalehto & Pahlman 2018, 163.)

Syntymässä pojaksi määritellyllä voi olla vahva tytön identiteetti, jolloin kokemus omasta sukupuolesta on ristiriidassa kehollisten tunnusmerkkien kanssa. Transsukupuolisuudessa kyse on juuri tästä: olipa syntymässä sukupuoleksi määritelty kumpi tahansa normatiivisista sukupuolista, voi yksilöllinen kokemus olla täysin toinen. On myös ihmisiä, jotka eivät identifioitu selkeästi kumpaankaan sukupuoleen. (Ahtola ym. 2019, 76.)

Näkisin, että lapsen identiteetin vahvistaminen on monesta näkökulmasta tärkeää. Miten keskeistä onkaan, että lapsi saa kokea itsensä hyväksyttynä ja rakastettuna, oli kokemus sukupuolesta sitten mikä tahansa. Hyväksytyksi tuleminen perheessä vaatii asioiden tiedostamista yli sukupolvirajojen. Isovanhempien maailmassa kaksijakoinen sukupuolikäsitys on voimissaan vielä vahvasti ja muutos sukupuolikirjon moninaisuuden ymmärtämiseen tapahtuu loppujen lopuksi aika hitaasti.

Sukupuoliristiriidan kokeminen on yksilöllistä, mutta usein siihen liittyvät jo lapsuudessa alkaneet kokemukset väärään kehoon syntymisestä. Tavallisesti kasvun myötä, kun keholliset sukupuolipiirteet vahvistuvat, myös vierauden tunne ja ahdistus lisääntyvät. Kehodysforialla tarkoitetaan juuri näitä kokemuksia. Kaikki transsukupuoliset eivät tällaista ristiriitaa koe, vaan asettuminen moninaisen sukupuolen kirjoon voi tapahtua hyvinkin luontevasti. (Ahtola ym. 2019, 76.)

Suomalainen ihmisoikeus- ja sosiaalialan kansalaisjärjestö Seta ry määrittelee sukupuolidysforian sukupuoliristiriidaksi, joka aiheuttaa kokonaisvaltaista pahan olon tunnetta. Käsite voidaan jakaa kehodysforiaksi ja sosiaalisesti dysforiaksi: Kehodysforialla tarkoitetaan vierauden ja ahdistuksen

sekä inhon tunteita, jotka kohdistuvat kehossa sukupuolitettuihin ominaisuuksiin. Sosiaalinen dysforia kuvaa puolestaan sosiaalisissa tilanteissa aiheutuvaa ahdistusta tai pahan olon tunnetta, joka liittyy siihen, ettei ihminen tule nähdäksi omana itsenään vaan hänet sukupuolitetaan väärin. (Sukupuolen moninaisuuden osaamiskeskus 2019.)

Aina kokemus ei ole pysyvä, vaan se voi olla osa kasvua ja kehitystä aikuiseksi. Silti ristiriidan kokemus, sukupuolidysforia, voi ilmentää lapsilla ja nuorilla transsukupuolisuutta. Osalla ristiriita kuitenkin häviää iän myötä, kun taas toisilla se jatkuu aikuisuuteen. (Hakalehto & Pahlman 2018, 164.)

Luonteva asettuminen moninaisen sukupuolen kirjoon saattaa olla helpompaa, kun odotusarvot tiettyyn sukupuoleen yhdistettävistä stereotyyppioista hälvenevät. Mahdollinen ristiriita oman kehon ja sukupuoli-identiteetin välillä näyttäytyy siis täysin yksilöllisenä kokemuksena. Sukupuolidysforiaa kokeva henkilö ei välttämättä koe kehollista dysforiaa, mutta sosiaalinen ristiriita saattaa silti olla huomattava. Hyvä itsetunto, jonka rakennusaineena toimii hyväksyvä, tukeva ja ymmärtävä ilmapiiri lienee parasta, mitä sukupuoliristiriitaa kokeva lapsi voi elämänevääkseen saada.

Sukupuolitutkimuksen yliopistolehtori Kirsti Lempiäisen mukaan yhteiskuntatieteellistä tutkimusta transsukupuolisuudesta tarvittaisiin lisää. Saatavilla on vasta vähän suomenkielistä kriittistä tutkimusta esimerkiksi trans- ja intersukupuolisuudesta, ja siksi siihen liittyvää analyysia voidaan pitää tarpeellisenä ja sille voisi olettaa löytyvän myös rahoitusta. (Lempiäinen 2018, 129.)

”Vähän tutkitut aiheet edellyttävät perustutkimusta samaten kuin ”vanhat” sukupuolten tasa-arvoa koskevat tutkimuskohteet, joissa on monia suuria ratkaisemattomia ongelmia esimerkiksi työelämän tasa-arvokysymyksissä.” (Lempiäinen 2018, 129.)

Ahtolan ym. mukaan jokaisella meistä tulisi olla mahdollisuus elää sellaista elämää, jonka koemme omaksemme. Kaikilla meillä on myös oikeus tulla kohdatuksi tasavertaisena. Sukupuolen tai sukupuoleettomuuden ilmaiseminen kuuluvat luonnollisesti osaksi tätä kaikenkattavaa ajatusta. Usein transihmisten kohdalla tasavertaisuus ei kuitenkaan toteudu. (Ahtola ym. 2019, 77.)

2.2 Translain merkitys koetun sukupuoli-identiteetin toteuttamisessa

Viime vuosina on käyty runsaasti keskustelua vanhentuneeksi koetusta translaista ja sen riittämättömyydestä. Tiedotusvälineissä asialliset perustelut saavat sosiaalisessa mediassa ja kommenttipalstoilla oman värinsä. Ainakin on selvää, että aihe näyttää herättävän suuria tunteita. Henkilökohtaisesti minua hämmentää, että translaista käytävässä keskustelussa nousevat kerta toisensa jälkeen uskonnolliset näkökulmat, joilla ei lakien säätämisen kanssa ole suoranaisesti mitään tekemistä. Seuraavassa avaan hieman translakia ja pohdin sen merkitystä sukupuoli-identiteetin toteuttamisessa.

Puhekielessä translailla tarkoitetaan vuonna 2002 säädettyä lakia, jossa sukupuolen juridisen vahvistamisen ehtona on lisääntymiskyvyttömyys ja joka alistaa sukupuolen juridisen vahvistamisen psykiatrien lausunnoilla (Holma, Järvenpää & Tervonen 2018, 11). Suomen nykyisen lainsäädännön koetaankin loukkaavan transihmisten perustavanlaatuisia ihmisoikeuksia. Henkilön, joka haluaa vahvistaa juridisen sukupuolensa, on siis todistettava olevansa lisääntymiskyvytön ja esitettävä pitkiin tutkimuksiin perustuva lääketieteellinen selvitys (Palosaari & Hakala 2018, 4–5).

Translaki yhdistää sukupuolen juridisen vahvistamisen eli henkilötodistuksen sukupuolimerkinnän muuttamisen sukupuolen korjaamisen lääketieteelliseen prosessiin. Oikeudellisen ja lääketieteellisen prosessien yhteen liittämisen koetaan johtavan Suomessa lukuisiin transihmisten oikeuksien loukkauksiin, huomauttaa Ihmisoikeuskeskus raportissaan (Palosaari & Hakala 2018, 4–5). Translaissa on siis kyse myös hoidoista, joita transihminen voi halutessaan saada. Koska transsukupuolisen identiteetti ja kokemus eivät vastaa hänelle syntymässä määritettyä sukupuolta, korjaa hän useissa tapauksissa kokemaansa ristiriitaa erilaisten hoitojen avulla (Holma ym. 2018, 12).

Esimerkiksi leikkaushoito ja hormonilääkitys auttavat monia transihmisiä voimaan paremmin. Teini-ikäisten kehoristiriidan helpottamiseksi on niin ikään olemassa hoitoja. Tutkimusten mukaan niin kutsutut hormoniblokkerit ovat turvallinen tapa hidastaa murrosiän mukanaan tuomia muutoksia. Hyötyjen lisäksi niihin liittyy kuitenkin myös haittoja. (Hakalehto & Pahlman 2018, 175.)

Tasa-arvon näkökulmasta translain ehto lisääntymiskyvyttömyydestä tuntuu vanhanaikaiselta ja julmalta. Mieleeni nousee Klaus Härön ohjaama draamaelokuva *Uusi ihminen* vuodelta 2007, jossa

aiheena on tosielämässä tapahtuneet viranomaisten teettämät köyhien ja sairaiden naisten steriloinnit.

Tämä 1950-luvun Ruotsiin sijoittunut kuvaus tuntuu tämän päivän Suomessa kauhistuttavalta ja kaukaiselta. Silti en voi ohittaa yhtymäkohtia voimassa olevaan translakiin – onko kenelläkään oikeutta päättää toisen puolesta siitä, voiko hänestä tulla äiti tai isä? Näkisin, että translailla on suuri merkitys koetun sukupuoli-identiteetin toteuttamisessa ja lain päivittämisellä voitaisiin edistää tasa-arvoa ja oikeudenmukaisuutta yhteiskunnassamme.

2.3 Peruskoulun tarjoamaa oppia sukupuolesta tai sukupuolikokemuksesta riippumatta

Suomalaisen koulun parhaiksi puoliksi voidaan varmasti nostaa tasapuolisuus ja yhdenvertaisuus, sillä verovaroin kustannettu koulutusjärjestelmämme tavoittaa lähtökohtaisesti kaikki oppivelvolliset lapset. Mutta ohjaavatko opetusta edelleen stereotyyppit tyttöistä ja pojista? Toinen tärkeä kysymys on, saavatko kaikki lapset yksilöllisen mahdollisuuden kehittyä, oppia ja kasvaa. Koulujen toimintatapojen tulisi olla monipuolista tasa-arvoa tukevia.

Koulun sukupuolittuneesta arjesta tehty havainto sopii mielestäni yhteiskuntaamme yleisestikin:

Yksi keskeisimmistä seikoista, joihin kiinnitämme huomiota kohdatessamme toisen ihmisen, on tämän sukupuoli. Elämme yhteisöissä, joissa sukupuoli on yksi tärkeimmistä ihmisten luokittelumiseen ja tyypittelemisen perusteista. Ihmiseksi tunnistaminen ikään kuin edellyttää myös tietyn sukupuolen tunnistamista. Sukupuolen epämääräisyydessä on jotakin epäilyttävää. (Suortamo ym. 2010, 13.)

Vuonna 2009 opetusministeriö asetti työryhmän, jonka tehtäväksi määriteltiin sekä lyhyen että pitkän aikavälin toimenpiteet, joilla sukupuolijakoa tai -eriyttämistä voitaisiin vähentää. Tämän taustalla on yksinkertainen ajatus siitä, että jokainen työura tulisi lopulta valituksi yksilöllisten taipumusten perusteella, ei sukupuolen. (Suortamo, Tainio, Ikävalko, Palmu & Tani 2010, 15.)

Myös osaamiseen saattaa liittyä tiettyjä sukupuolittuneita stereotyyppioita. Kun naisellisesti pukeutuva tyttö menestyy matemaattisissa aineissa, hän herättää ihmetystä. Samaan aikaan poikamaisemmin pukeutuva tyttö voi onnistua kokeissa yhtä hyvin saamatta osakseen sen suurempaa ihmetystä. (Suortamo ym. 2010, 18.)

Tasa-arvoa tavoitteleva pedagogiikka voi mennä myös metsään: kun pyritään vahvistamaan tyttöjen toiminnallisuutta tai poikien empatiakykyä, käännetään stereotyyppinen ajattelu pääläelleen. Seurauksena ei ole yksilön ominaisuuksien vahvistaminen, vaan jopa luonnollisten taipumusten muokkaaminen. (Suortamo ym. 2010, 19.)

Heteronormatiivisuus on ajattelutapa, jossa sukupuolen tai seksuaalisen suuntautumisen moninaisuutta ei tunnusteta. Kun moninaisuus kielletään, korostuu tietty sukupuolen ja seksuaalisuuden kokemistapa muita vaihtoehtoja paremmaksi. Tällä tavalla ajattelevien maailmassa elää vain naisia, jotka ilmaisevat itseään sopivan naisellisesti, sekä miehiä, joiden miehisuus on riittävää. (Suortamo ym. 2010, 87.)

Sukupuolta ilmaistaan monin tavoin, kuten esimerkiksi vaatetuksella, kampauksella ja meikillä. Kulttuurissamme maskuliinisuuden ilmaiseminen on naisille sallittua, kun taas miehille feminiininen pukeutuminen on edelleen hyvin stigmatisoitua. (Ahtola ym. 2019, 78.)

Käytämme sukupuolitunneita pukeutumisessamme myös tiedostamattamme. Hame kuuluu ehdottomasti naisen pukeutumisen tunnusmerkkeihin ja viiksien tai parran kasvattaminen kielii miessukupuolesta. Tällaista koodistoa voimme myös sekoittaa, mutta yleensä teemme sen niin, että tunnistaudumme edelleen jompaan kumpaan sukupuoleen. Androgyyni-imago, jossa korostetaan sekä naisia että miehiä piirteitä, ei ole kovinkaan tuttu koulujen arjessa, sillä vallitsevien pukeutumiseen liitettävien sukupuolisäännösten ei katsota tukevan androgyyni imagoa. (Suortamo ym. 2010, 17.)

Vallitsevat sukupuolistereotyyppit ovat yhteiskunnassamme voimakkaasti läsnä. Stereotyyppien muuttamiseksi sekä sukupuolen kirjon ymmärtämiseksi tarvitaan tietoa. Tiedon lisääminen on sidoksissa kasvatukseemme, josta ovat vastuussa niin koti kuin koulu. Nähdäkseni yhteiskunnan mahdollisuudet tukea moninaisuutta kytkeytyvätkin koululaitokseemme, mutta myös translakiin, jonka päivittäminen mahdollistaisi kaikille tasa-arvoiset lähtökohdat sukupuoli-identiteetin kokemiselle ja myös sen toteuttamiselle.

2.4 Sukupuoli kuvien maailmassa

Maailma on pullollaan kuvia – mediat täyttyvät naisista ja miehistä, tytöistä ja pojista. Kun kävelen kadulla, näen ison mainoksen, jolla myydään naisille suunnattuja vaatteita. Postilaatikosta nappaamassani kuntosalimainoksessa mies pullistelee hauistaan ja lelukuvastosta löytyvät omat osastot tytöille ja pojille – niin, sukupuoleen sopiville leluille. Värikoodithan jaettiin omille lapsilleni jo synnytyslaitoksella vaaleansiniseen ja -punaiseen, kun syntymäaika, paino ja pituus kirjattiin ylös pieniin kartonkilappuihin. Seuraavassa tarkastelen kuvissa näkyvää sukupuolijakoa hieman tarkemmin tutkimuksen valossa.

Kuvien ja kuvastojen maailma on, kuten kuka tahansa meistä voi havaita, hyvin sukupuolittunutta. Kun kosmetiikkaosastolla kiinnittää huomiota mainoskuviin, ei jää epäselväksi, mistä löytyvät naisten ja mistä puolestaan miesten tuotteet. Näin rakennetaan sukupuolten järjestystä, jonka kautta heteroseksuaalinen nainen ja mies voivat tunnistaa kokemansa sukupuolen hyvinkin selkeästi. (Seppänen 2005, 11.)

Kosmetiikkamainosten vaikutus ei rajoitu pelkästään myymälöiden hyllyille – ne levittäytyvät lehtien sivuille ja mainostauluihin vahvistaen tuotteiden lupauksia feminiinisuudesta ja maskuliinisuudesta. Kaavamaiset käsitykset sukupuolesta vahvistuvat kuvakulttuuriin luomien merkitysten kautta. Lopulta tiedetään kuitenkin hyvin vähän, kuinka monin eri tavoin tarjolla olevia kuvastoja tulkitaan. Riippumaton tutkimusta kokemuksista on vähemmän kuin mainostoimistojen ja tuotantoyhtiöiden kaupallisiin tarkoituksiin tuotettua tietoa. (Seppänen 2005, 13–15.)

Jo Paoletti on tutkinut amerikkalaislasten vaatekuvasta vuosina 1885–2011. Professori toteaaakin, että naisten ja miesten pukeutumisen erilaisuus on loppujen lopuksi uusi ilmiö, kun asiaa tarkastellaan historiallisessa perspektiivissä. Varsinkin sellaisessa muodossa, mikä nykyään käsitetään maskuliiniseksi tai feminiiniseksi vaatemuodoissa ja värien käytössä. Vuonna 1918 ilmestyneen artikkelin mukaan oli yleisesti hyväksytty sääntö, jonka mukaan pinkki oli poikien ja sininen tyttöjen väri (Paoletti 2015, 113).

Viimeisten 125 vuoden aikana amerikkalaisten lasten vaatekuvassa sukupuolittunut muoti on kuitenkin lisääntynyt – erityisesti vauvojen ja taaperoiden. Housut ovat esimerkiksi korvanneet taaperopoikien hameet. Vuosien 1965 ja 1985 välillä pojilla pitkät hiukset olivat muotia ja tytöt käyttivät koulussakin housuja. Hetken aikaa näytti siltä, että sukupuolittunut vaatekuvasto oli

menneisyyttä, mutta lopulta trendi molemmille sukupuolille sopivista vaatteista laantui. (Paoletti 2015, 100).

Lapsen tai nuoren sukupuolen tarkasteleminen kuvapankkikuviissa on haaste, sillä aiheeseen pureutuminen ja kuvien analysointi rakentuu aina yhteisen tarinan ja yksilöllisen tulkinnan varaan. Tässä työkaluna toimii hyvin semiotiikka, joka tutkii merkkejä, merkkijärjestelmiä, mutta samalla myös sitä, miten merkitykset muodostuvat. Merkitysten muodostumiseen vaikuttaa niin ihmismieli kuin koko kulttuuri, jossa merkin tulkitsija näkemyksensä muodostaa. (Veivo & Huttunen 1999, 16.)

Kun ympärillemme on kuvia pelkästään miehistä ja naisista sekä näihin sukupuoliin stereotyyppisesti liitettävistä ominaisuuksista, jää kuva sukupuolen kirjosta visuaalisessa kulttuurissa hyvin kapea-alaiseksi. Katselen mielelläni nukeilla leikkiviä poikia ja supersankarin viittaa sonnustautuneita tyttöjä lelukuvastoissa – tai vaateosastoa, jossa jokainen vaatekappale on tarjolla kaikkia lapsia varten. Nähdäkseni voisimme muuttaa perinteistä sukupuolijärjestystä varsin pienillä muutoksilla myös visuaalisen kulttuurin kautta.

2.5 Millaisia kuvia kuvapankit tuottavat?

Leena Kisonen on tutkinut tavallisuutta ja sen sukupuolittuneita representaatioita kaupallisten kuvapankkien konteksteissa. Hän kuvailee kuvapankkien tuottamaa sisältöä huomaamattomina kuvina ja kuluttajakulttuurin ”tapettina”. Kuvat hän näkee myös kauppatavarana, joiden arvottaminen perustuu niiden myyntikykyyn. (Kisonen 2011, 5.)

Vaikka Kisonen pitää kuvapankkikuvina omalla tavallaan huomaamattomina, hän muistuttaa kuvapankkibisneksen laajuudesta. Noin 70 prosenttia mainoksissa, markkinoinnissa ja suunnittelutyössä käytetyistä kuvista on hänen mukaansa lähtöisin kuvapankeista. (Kisonen 2011, 5.)

Tämän perusteella voisikin sanoa, että kuvapankkikuvat ympäröivät elämäämme. Ne vaikuttavat meihin ja ajatuksiimme kaikkialla – niin katukuvien jättimäisissä mainoksissa kuin journalistisissa julkaisuissa. Niinpä niissä nähtävillä sukupuolirooleillakin on iso merkitys siinä, millaisen kuvan maailmasta muodostamme.

Kisosen mukaan kuvapankkikuvien sukupuolitetut esitykset niin naisista kuin miehistäkin vastaavat perinteisiä sukupuolirooleja, vaikka roolit tuodaan esiin hyvin hienovaraisin keinoin. Hän päättelee, että valkoisia miehiä kuvataan usein dominoivimmissa ja aktiivisimmissa rooleissa verrattuna erilaisiin etnisiin ryhmiin ja naisiin. Etnisten ryhmien ja naisten rooli on puolestaan rajattu kaupallisten kuvapankkien konteksteissa symbolisen rasismien ja seksismin avulla. (Kisonen 2011, 5.)

Työnsä pyrkimyksenä Kisonen määrittelee tavallisuuden käsitteen paremman ymmärtämisen. Hänen tarkastelussaan ovat toimistotyöntekijät, jotka perinteisesti ja stereotyyppisesti nähdään tavallisina ihmisinä. Mielenkiintoista onkin pohtia kuvapankkien kuvien perusteella translapsista piirtyvää kuvaa – onko lapsen tavallisuus esimerkiksi kiinni siitä, onko hän selkeästi nähtävissä tyttönä tai poikana

3 TUTKIELMAN TOTEUTTAMINEN SEMIOOTTISEN ANALYYSIN KEINAIN

Semiotiikan tutkimuksessa keskeisin termi on merkki. Kun merkkejä ja niiden toimintaa tutkitaan, puhutaan semiotiikasta. Semioottisessa tutkimuksessa voidaan Fiskeen mukaan nähdä kolme pääkohdetta ja ensimmäinen niistä on merkki. Kun tutkimuksen kohteena ovat merkit itsessään, kohdistuu tarkastelu niiden muunnelmiin, tapoihin, joilla ne väittävät merkityksiä. Niitä voidaan ymmärtää vain sitä kautta, miten ihmiset niitä käyttävät. Toinen pääkohde on koodit eli järjestelmät, joihin merkit jäsennetään. Tällöin tutkitaan, miten yhteiskunnan ja kulttuuria palvelevat koodit ovat kehittyneet. Kolmas pääkohde on kulttuuri, jossa edellä mainitut merkit ja koodit toimivat. Näiden käyttöä Fiske pitää perustana kulttuurin olemassaololle. (Fiske, 1992. 61.)

Erilaisia merkkejä on loputtomasti. Koska näemme, kuulemme ja tunnemme niitä jatkuvasti, ei merkin käsite yksistään riitä:

”Merkki on aina osa laajempaa kokonaisuutta. Oikeastaan semiotiikan tutkimuskohteena on toiminta, semiosis. Mutta se on vielä laajempi ja vaikeammin rajattavissa oleva kokonaisuus.” (Veivo & Huttunen 1999, 16.)

Olenaisiin kysymyksiin lienee on, miten merkitykset lopulta muodostuvat. Kun merkitystä muodostetaan kuvien representaatioiden kautta, kyse ei ole pelkästään siitä, mitä kuva esittää, vaan myös kuvan tulkinnanvaraisista merkityksistä. Representaatiossa ajattelun välittömien kohteiden ajatellaan olevan ikään kuin mielen sisällä. Ja koska jokaisen mieli toimii yksilöllisesti, myös kuvista löytyvät arvot ja ideologiat sekä niiden tulkinta ovat luonnollisesti hyvin yksilöllisiä.

Kun ihminen jäsentee käsitystään maailmasta ja yhteiskunnasta, on taustalla aina kieli. Ihmiset jäsentävät todellisuutta kielellisten representaatioiden kautta. Tutkimusta ei voida rajata yksittäisiin merkkeihin tai merkkijärjestelmiin, vaan kyseessä on aina kaksisuuntainen prosessi – kanssakäyminen merkkien kanssa, mutta myös niiden välityksellä (Veivo & Huttunen 1999, 15–19).

3.1 Merkitsijä ja merkitty

Käsittelen seuraavassa lyhyesti Ferdinand de Saussuren, Charles S. Peircen sekä Saussuren seuraajana pidetyn Roland Barthesin ajatuksia merkkien maailmasta, joiden kautta ammennan myöhemmin keinoja translapsista tarjolla olevien kuvapankkikuvien tulkitsemiseksi.

Ferdinand de Saussuren strukturalistinen semiotiikka painottaa merkitystä kielessä ja keskittyy erilaisten merkkijärjestelmien sääntöjen ja rakenteen erittelyyn. Saussuren mukaan jokainen merkki, kuten esimerkiksi sana, koostuu kahdesta osasta, merkitsijästä ja merkitystä. Sana itsessään on merkitsijä, ja merkitty tarkoittaa sitä mielikuvaa, mitä sana herättää vastaanottajassaan. (Veivo & Huttunen. 1999, 26–27.)

Mitkä ovatkaan ensimmäiset sanat, joilla kuvailemme tyttöä tai poikaa? Entä muodostuuko mieliimme ensimmäisenä tyttö tai poika, kun kuulemme tai luemme sanan lapsi. Tämän pohjalta on jokseenkin loogista, että lasta esittävän kuvan ensimmäinen taso on määritellä lapselle tunnistettava sukupuoli. Mutta meneekö merkkijärjestelmä korviamme välissä rikki, jos kuva ei tätä informaatiota meille tarjoa? Jokainen merkki onkin osa suurempaa kuvaa, jossa sanattomien sopimusten järjestelmän muokkaajana toimii pohjimmitaan kulttuuri.

3.2 Ikoni, indeksi ja symboli

Toista pääsuuntausta kutsutaan pragmaattiseksi semiotiikaksi. Nimensä mukaisesti se painottaa merkitystä käytännöissä. Charles S. Peirce keskittyy ennen kaikkea merkityksen ja tulkintatilanteiden väliseen yhteyteen, ja jaottelee merkit kolmella tavalla: Ikoni on kohteen luonne, ja se muistuttaa kohdettaan. Indeksillä on puolestaan selkeä yhteys kohteeseensa eli merkki ja kohde ovat tavalla tai toisella kytkettävissä toisiinsa. Symboli on aina sopimuksenvarainen ja sitä Peirce piti kehittyneimpänä merkkiluokkana. (Veivo & Huttunen, 1999, 45–47.)

Pragmaattinen merkkiteoria pohjautuu Peircen kirjoituksiin, mutta varmaksi ei tiedetä, saiko hän lopulta filosofisen työnsä valmiiksi. Siinä oleellista on, että merkin vaikutuksen, toisin sanoen sen aiheuttaman tulkinnan, katsotaan olevan osa merkkiä. (Veivo & Huttunen, 1999, 40.)

3.3 Denotaatio ja konnotaatio

Otetaan esimerkki kahteen jaotellusta sukupuolisymboliikasta. Stereotypiassa työllä on tietysti letit ja pojalla lyhyt tukka. Lettipäinen lapsi istuu kyltissä potalla ja ohjaa naiset naisille tarkoitettuun vessaan, lyhyttukkainen lapsi lorottelee pissaa seisaaltaan, eikä kenelläkään jää epäselväksi, minkä oven takaa löytyy miestenhuone.

Mainitsemani wc-kyltit ovat symbolin ilmeisiä merkityksiä eli denotaatioita. Mutta symbolilla on myös toinen taso, konnotaatio. Toisen tason tulkitsemiseen vaikuttaa usein kulttuuri, jossa elämme. (Veivo & Huttunen, 1999, 40–48.)

Saussuren seuraajana tunnetun Roland Barthesin teorian ydinajatus on merkityksellistämisen kahdesta tasosta. Saussuren tutkimus käsitteli yhtä tasoa, merkitsijän ja merkityn suhdetta. Tätä Barthes kutsuu denotaatioksi – merkin yleisintä ja hyväksytyintä merkitystä. (Fiske 1992, 112–113.)

Konnotaatiolla hän puolestaan viittaa toiseen tasoon, jossa merkki toimiikin merkityksellistämässä. Se kuvastaa sitä vuorovaikutusta, joka muodostuu merkin kohdatessa käyttäjän mielen – niin tuntemukset kuin kulttuurisen kontekstinkin. (Fiske 1992, 113.)

Viimeiseksi jääneessä teoksessaan Barthes kirjoittaa kuvien tasoista runollisen osuvasti:

Valokuva kuuluu tuohon kerroksellisten asioiden luokkaan, jossa kahta tasoa ei voi erottaa toistaan tuhoamalla niitä molempia: ikkuna ja maisema tai miksei vaikka hyvä ja paha, halu ja sen kohde: dualismeja, jotka voi tajuta, muttei aistein havaita (en vielä tiennyt, että tämä referenssin itsepäinen ainainen läsnäolo tulisi muodostamaan sen oleellisen, jota olin etsimässä). (Barthes, 1985, 12.)

Kun kuvien ja kuvastojen maailmaan sekä niihin liittyviin tutkimuksiin perehtyy, on helppo tulla johtopäätökseen, että kuvitusten viesti vaikuttaa voimakkaasti yhteiskunnassamme vallalla oleviin asenteisiin – joko stereotyyppien vahvistajana tai niitä kyseenalaistavana tekijänä. Toisaalta kuvat myös viestivät yleisiä käsityksiä, ja niiden uusiutuminen tai päivittyminen voi tapahtua vain tietoisuuden kautta.

Muokkaamme käsityksemme esimerkiksi vähemmistöryhmistä saatavilla olevan kuvaston perusteella. Kuvat muodostavat siis oman stereotyyppiansa, johon liitämme ominaisuuksia – merkkejä ja merkityksiä.

3.4 Kuvan valintaprosessi journalistiseen kontekstiin

Ylipäänsä artikkeleiden kuvittaminen voi olla varsin sensitiivistä puuhaa. Alaikäisten kasvojen näyttäminen vaatii sekä toimituksilta että lasten vanhemmilta aina tarkkaa harkintaa. Kun kuvitetaan translapsista kertovaa artikkelia, on kuvituskuvan etsiminen oma haasteensa, jolloin kuvarajauksilla tai poiskääntyneellä päällä suojellaan yksilöä. Lasta tulee suojella, mutta lisäävätkö viitteelliset tai kasvottomat kuvituskuvat aihepiiriin liittyviä ennakkoluuloja?

Varsinainen kuvan tekijä lehtikuvien taustalla on perinteisesti ollut valokuvauksen ammattilainen, joka toteuttaa kuvatoimituksen tekemän tilauksen mukaisen kuvasarjan. Myös tässä kohtaa yksittäisen tekijän näkemys luo merkityksiä annettujen raamien sisällä. Toisaalta kuvitukset voi nähdä toisintona tiettyjen stereotyyppien päälle rakennetuista tarinoista. Yksi kuvaaja oivaltaa, toinen kopioi perusidean ja luo samaan symboliikkaan pohjautuvan version.

Tässä tutkielmassa suomalaista mediaa edustavan kuvajournalismin sijaan tarkastelun alla ovat kansainväliset kuvapankkikuvat, joiden määrän lisääntymisen voi kuka tahansa todeta kiinnittämällä huomionsa julkaistujen kuvien kuvaajatietoihin: suomalaista journalistista tarinaa värittää yhä useammin kuvituskuva, jossa henkilö ja miljöö sidotaan jutun sisältöön yhteisesti hyväksytyyn merkkijärjestelmän puitteissa.

Kun kansalliset erityisominaisuudet on pyyhitty pois, eikä kuvavalinta perustu juttukohtaiseen tilaukseen, saattaa valitusta kuvasta löytyä merkityksiä, joiden tulkitseminen voi tässä kohtaa olla varsin sattumanvaraista. Tosin kuvapankkikuvankin valitsee yksittäinen ihminen, oman näkemyksensä lisäksi kuvaan yhdistetyn asiasanoituksen pohjalta

3.5 Tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymykset

Kuten johdannossa kerroin, kiinnostuin aiheesta alun perin kirjoittaessani verkkoartikkelia translapsista. Aiheeseen tutustumisen myötä olen mielenkiinnolla seurannut julkaistuja artikkeleita ja niiden kuvituksia. Syksyllä 2018 tekemässäni media-analyyssissä huomasin, että vuosina 2017 ja 2018 translapsiainetta suomalaisessa lehdistössä käsittelevät artikkelit oli kuvitettu kuvapankkikuvilla. Tämän huomion seurauksena kerään aineistoni tähän tutkielmaan kansainvälisistä kuvapankeista.

Tarkoitukseni on tarkastella kuvituskuvia ja niissä esiintyviä lapsia ja nuoria seuraavasti:

1. Sukupuoli – onko henkilön sukupuoli tunnistettavissa tytöksi tai pojaksi?
2. Värisymboliikka – onko kuvassa käytetty sateenkaarisymboliikka?
3. Yksin vai yhdessä – onko henkilö kuvassa yksin?
4. Ilmeiden viesti – hymyileekö henkilö?
5. Tunnistettavuus – ovatko henkilön kasvot tunnistettavissa?
6. Katseen suunta – kohtaako henkilön katse kameran?

Miksi sukupuolen tunnistaminen kuvasta on niin tärkeää? Pohdin tätä jo aiemmin ja pidän mielenkiintoisena, miten selkeästi sukupuoli on kuvissa esillä. Sateenkaarisymboliikka käytetään usein ilmaisemaan seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjä, joten sen läsnäoloa kuvissa on myös mielenkiintoista tarkastella. Entä miten usein translapsi on kuvissa yksin, hymyileekö hän? Entä onko hän tunnistettavissa tai katsooko hän kameraan? Näitä asioita analysoimalla piirtyy kuva, jolla kuvapankeissa ilmaistaan sukupuolensa toisin kokeva lapsi tai nuori.

3.6 Aineiston kerääminen kahdesta kuvapankista

Keräsin kuvapankkikuvat kahdesta minulle entuudestaan tutusta kuvapankista, jotka ovat Shutterstock.com ja Unsplash.com. Analysoin yhteensä 40 kuvaa, jotka löytyivät kuvapankeista hakusanoilla 'transgender girl' ja 'transgender boy' (liitteet 1 ja 2).

Shutterstock.com -sivustolla ilmoitetaan, että haettavissa on yli 300 672 731 rojaltivapaata kuvaa ja 1 395 156 uutta arkistokuvaa joka viikko. Aineisto on siis runsas ja jatkuvasti päivittyvä. Sivuston sisällöntuottajaksi voi ryhtyä kuka vain ja myymiseen opastavalla välilehdellä kerrotaan, että viimeisen 15 vuoden aikana sisällöntuottajien maailmanlaajuiselle yhteisölle on maksettu puoli miljardia dollaria. Myös Unsplash.com-kuvapankki on kansainvälinen sivusto. Kuvien kerrotaan olevan käytettävissä vapaasti ja niiden takana on maailmanlaajuinen kuvaajien verkosto.

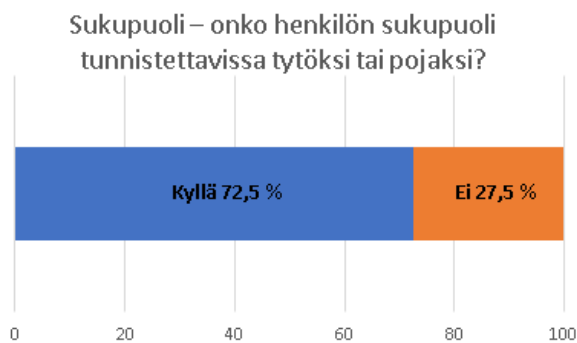
Huomionarvoista on, että sivustot toimivat hieman eri periaatteilla. Vaikka hakujärjestelmät poikkeavat jonkin verran toisistaan, palvelevat ne lähtökohtaisesti samaa tarkoitusta. Lyhyesti ilmaistuna Shutterstock.com-sivustolla kuvia voi hakusanan lisäksi suodattaa monin eri tavoin,

mutta Unsplash toimii pelkästään yhden hakusanan pohjalta ilman kategorisoivia suodattimia. Siksi kerron tarkemmin aineistokeruun prosessista liitteessä (liite 3), ja myös siitä, kuinka lopulta päädyin käyttämään hakusanoja 'transgender girl' ja 'transgender boy'. Nämä hakusanat suodatin Shutterstockin kuvista niin, että hakutulos tarjosi minulle sopivimmat valokuvat.

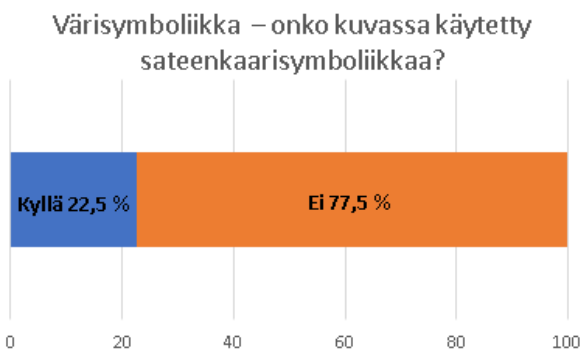
Analyysissäni taulukoin kysymykset (1–6) ja numeroin kuvat (1–40). Taulukossa koostin yhteen kyllä- ja ei-vastaukset, laskin saadut vastaukset yhteen sekä muutin ne prosenteiksi (liite 4).

4 TULOKSET

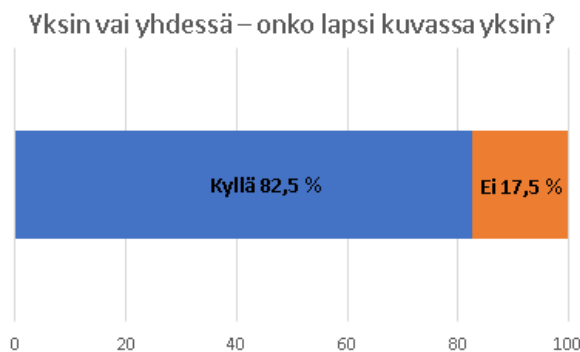
Vastauskoosteet edellisessä luvussa esittämiini kysymyksiin on kerätty alle ja ne on esitetty prosenttilukuina (kuviot 1–6). Lisäksi olen poiminut tulosluvun alaotsikoiden alle kysymyksiin liittyviä esimerkkikuvia, jotka avaavat tekemääni analyysia visuaalisesti.

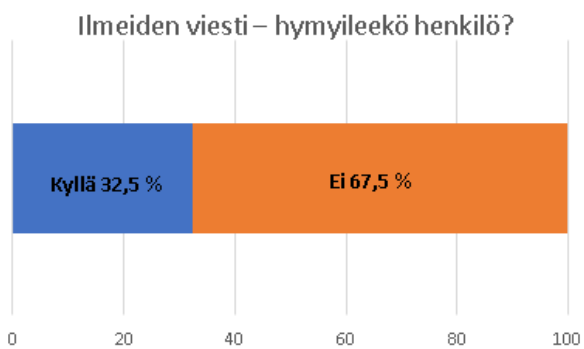
KUVIO 1. Onko henkilön sukupuoli tunnistettavissa tytöksi tai pojaksi?

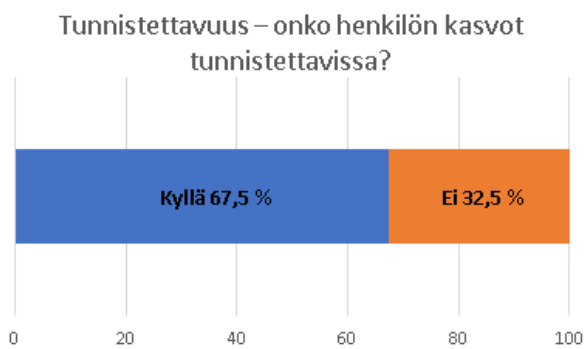
KUVIO 2. Onko kuvassa käytetty sateenkaarisymboliikkaa?

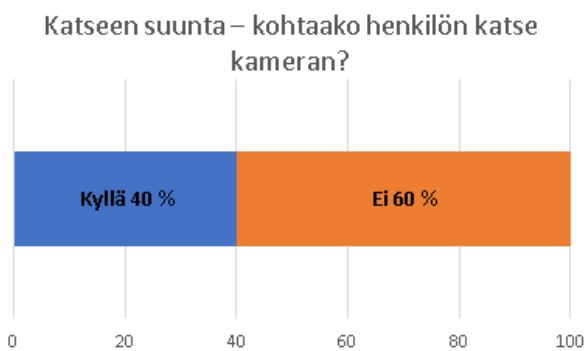
KUVIO 3. Onko lapsi kuvassa yksin?

KUVIO 4. Hymyileekö henkilö?

KUVIO 5. Onko henkilön kasvot tunnistettavissa?

KUVIO 6. Kohtaako henkilön katse kameran?

4.1 Tyttö, poika vai henkilö ilman selkeää kategoriaa?

Aineistossa esiintyvien henkilöiden sukupuoli oli tulkittavissa selkeästi tytöksi tai pojaksi noin kolmessa kuvassa neljästä (72,5 %). Transtytöt ja -pojat ovat tyttöjä ja poikia siinä missä kuka tahansa, jolle sukupuoli-identiteetti on selkeästi jompikumpi kahdesta vallitsevasta vaihtoehdosta. Ilmaisemme itseämme vaattein, meikein ja kampauksin – ja niin tekevät myös transihmiset. Lyhyet hiukset ja valkoinen suora paitapusero kielivät esimerkissäni miessukupuolesta (kuva 1). Yksille stereotyyppisen feminiinisyyden tai maskuliinisuuden korostaminen ei ole tärkeää ja toinen ottaa ilon irti itsensä ilmaisemisesta asettumatta selkeästi kumpaankaan kategoriaan.

KUVA 1. Nuori mies pellolla. Kuva: Unsplash

Murrosiässä ja aikuisuudessa tietyt sukupuolisidonnaiset keholliset ominaisuudet näkyvät eri tavalla kuin lapsuudessa, ja myös tämä on nähtävissä kuvissa. Länsimaissa naiseuden symboleita ovat muun muassa hameet, korkeakorkoiset kengät, meikit ja näyttävät korut (kuva 2). Aineistoni kuvissa näkyy laaja joukko ihmisiä, joita ei ehkä pitäisi tulkita tytöiksi tai pojiksi ulkonäön perusteella

– silti teen niin asiaa sen enempää ajattelematta. Näen kuvissa myös tyttömäisiä poikia ja poikamaisia tyttöjä.

KUVA 2. Tyttö ja koira. Kuva: Unsplash

4.2 Sateenkaaren viesti

Sateenkaarisymboliikkaa oli käytetty noin joka viidennessä kuvassa (22,5 %). Sateenkaarilippua käytetään maailmanlaajuisesti seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen symbolina. Kuvissa symboli näkyy kasvo- ja käsivarsimaalauksina, vaatteiden väriyksissä, lippuina sekä harkittuina värivalintoina koko kuva-alalla. Kuvan viesti näissä kuvissa on ilmeinen ja jopa alleviivaava, erityisesti kuvassa, jossa lapsi kiikkuu riippukeinussa (kuva 3).

Ylipäätään sateenkaarilipun symboliikka kirkkaine väreineen luo kuitenkin positiivista tunnelmaa ja vaikuttaa myös perinteisesti maskuliinisina ja feminiinisinä pidettyjen värien tulkintaan – itse asiassa se herättää minussa ajatuksen kokonaan uudesta sävystä väripaletissamme: sen nimi on

tietenkin sateenkaari, eikä sitä voi leimata minkään sukupuolen omistukseen. Siinä on koko kirjo yksilöllisiä sukupuoli-identiteettimme sävyjä.

Samaisessa kuvassa lapsi kiikkuu, minkä voi nähdä vapauden teemaa symboloivana toimintana. Taustalla näkyvä verkkoaita edustaa minulle kuitenkin rajaa, joka muodostuu sisäisen vapauden ja yhteiskunnan kaksinapaisen sukupuolikäsityksen välille. Kun hyppäät aidan toisella puolella linja-auton kyytiin, vilautat bussikorttiasi, tarkistaa kuljettaja henkilöllisyytesi. Vastaako nimen sukupuoli ulkonäkösi? Myös vaikkapa koulun liikuntatunnilla olet joko tyttö tai poika.

KUVA 3. Lapsi keinussa. Kuva: Unsplash

4.3 Onko yksin oleva yksinäinen?

Kuvassa näkyvä henkilö oli useimmiten yksin, jopa neljässä kuvassa viidestä (82,5 %). Kun kuvassa on yksi ihminen, hän edustaa pelkästään itseään. Jos kuvassa on ystävä tai sisarus, on hän heti luettavissa osana muuta joukkoa, perhettä tai ryhmää. Representoiko yksin oleva henkilö näissä kuvissa yksinäisyyttä? Ainakin minulle tällainen tulkinta syntyy herkästi. Tässä viitekehyksessä onkin erityisen mukava nähdä kuvia, joissa lapset ovat keskellä tapahtumia, osana yhteisöä.

Yhdessä keräämäni aineiston kuvassa henkilö istuu hiukset hulmuten rantakadulla, pää on pois päin kääntynyt ja kauempana näkyy muita ihmisiä (kuva 4). Kun luen kuva-alaa, näen ihmisjoukon, joka edustaa minulle muita ihmisiä ja yhteiskuntaa. Mutta kokeeko kuvan henkilö lukeutuvansa osaksi tätä joukkoa vai onko hän ulkopuolinen? Kun lapsi kokee olevansa erilainen ja hänen sukupuoli-identiteettinsä on toinen kuin syntymätodistuksessa ilmoitettu, syntyy helposti ristiriita. Löytääkö hän ympäristöstään joukkoa, johon samaistua?

KUVA 4. Teini nojaa sillankaiteeseen. Kuva: Unsplash

4.4 Hymy representoi onnellisuutta

Seuraavaksi tutkin kuvissa esiintyneiden henkilöiden ilmeitä. Henkilö hymyili selkeästi joka kolmannessa kuvassa (32,5 %). Hymy puolestaan ilmaisee näissä kuvissa minulle onnellisuutta. Suurimman osan ilmeistä tulkitsin kuitenkin pohdiskeleviksi, hämmentyneiksi, epävarmoiksi ja myös surumielisiksi.

Poimin esimerkiksi kuvan kameralle hymyilevästä henkilöstä (kuva 5). Hän on kietoutunut huiviin, joka tarjoaa suojaa. Se asettuu kuvaa tulkitsevan ja kuvattavan välille rajaksi, joka estää pääsemästä liian lähelle. Samaan aikaan onni huokuu kuvasta. Verkkoaitateema toistuu tässäkin kuvassa.

KUVA 5. Hymyilevä teini. Kuva: Shutterstock

4.5 Tunnistettavuus antaa avoimen vaikutelman

Henkilö oli tunnistettavissa yksilönä selkeästi yli puolessa kuvista (67,5 %), kun taas noin joka kolmannessa kuvattava oli anonyymi. Kuvattavan tunnistettavuuden voisin tulkita ajatuksella 'ei salattavaa'. On ymmärrettävää, että lapsen tai nuoren suojelemiseksi ei kasvoja haluta välttämättä kokonaisuudessaan näyttää, mutta anonyymi tapa kuvata herättää kysymyksen, miksi kuvattavaa ei näytetä kunnolla. Yksi tapa anonymiteetin luomiseksi on kuvarajaus (kuva 6).

Kun kuvassa on puolikas ihminen, se saa katsojan hämmentymään: mitä minulle ei näytetä? Miksi rajaus on tehty? Ja tässä kontekstissa jään myös pohtimaan, onko kuvaajan mielestä transtyttö tai -poika vain puolikas jostakin? Mielestäni näin raju kuvan rajaaminen on julmaa. Vielä eräs huomionarvoinen seikka: taustalla on jälleen verkkoaita.

KUVA 6. Tyttö ilman päätä. Kuva: Unsplash

4.6 Katse kameraan vai kainosti muualle?

Kuvattavan katseen suunta oli valtaosassa aineistoni kuvissa suuntautunut muualle ja selvästi alle puolessa kuvista (40 %) katsekontakti oli kameraan. Katseen suunnalla voi osittain vaikuttaa kuvattavan anonymiteetin säilymiseen tunnistettavuuteen, mutta toisaalta suora katse herättää luottamusta ja kohtaamista.

Suora katsekontakti herättää myös runsaasti tunteita, kuten esimerkikuvassa (kuva 7), jossa surumielinen ja epävarma katse pureutuu suoraan katsojan sydämeen. Sanotaan, että silmät ovat sielun peili – tässä kuvassa toinen silmä, puolet sielusta, on hiusten peitossa. Erikoislähikuva tehostaa vaikutelmaa.

KUVA 7. Katse hiusten takaa. Kuva: Unsplash

4.7 Johtopäätökset

Millainen kuva translapsista tämän tutkielman kuva-aineiston perusteella lopulta piirtyy? Todennäköisemmin hänet tunnistaa henkilön sukupuoli-identiteetin mukaisesti joko tytöksi tai pojaksi. Hän ei ole anonymiteetin verhoon kätkeyty, vaan myös yksilötasolla tunnistettavissa. Translapsi on kuvassa usein yksin – hän ei pääsääntöisesti katso kameraan eikä hymyile.

Semioottista analyysia tehdessä ei voi liiaksi korostaa, kuinka merkitys muodostuu – niin tässäkin tutkielmassa. Siihen vaikuttavat aina ihmismieli ja koko kulttuuri, josta käsin tulkintoja tehdään (Veivo & Huttunen 1999, 16). Tutkimusta tehdessä oman näkemyksen muodostumista voi tarkkailla ja siihen voi suhtautua kriittisesti, mutta yhtä aikaa ajattelen, että sitä ei voi riisua kokonaan pois.

Sukupuolen tunnistaminen tytöksi tai pojaksi tapahtui analyysissäni tapauskohtaisesti, mutta ainakin hiustyylillä, vaatetus sekä ehustus vaikuttivat tulkintaani. Paoletin tutkimusten perusteella trendi molemmille sukupuolille sopivista vaatteista teki tuloaan 1900-luvun jälkipuoliskolla, mutta laantui (Paoletti 2015, 100). Ehkäpä sukupuolittunut nykykuoti onkin ohimenevä ilmiö, johon ihmiskunta ei tulevaisuudessa ole enää niin vahvasti sidoksissa.

Tein analyysini myötä myös mielenkiintoisen havainnon: Suomalaisessa mediassa käytetyistä translapsikuvista aiemmin tekemässäni media-analyysissä translapset olivat usein anonyymeja. Tämän tutkielman aineistossa esiintyvät henkilöt olivat puolestaan suurelta osin tunnistettavissa. Kasvot eivät olleet kätkeytyneet huivilla, aurinkolaseilla, hiuksilla tai hatulla kovinkaan monessa kuvassa. Selityksenä tälle voisi olla tiukka, laissa määritelty yksityisyyden suoja, joka heijastelee myös suomalaiseen lehdistöön – myös kuvituskuvina käytetyt kuvapankkikuvien henkilöt halutaan esittää anonyymeinä.

Se, millaisen kuvan laajasta kuvapankkien tarjoamasta valikoimasta valitsee, on täysin kiinni käyttötarkoituksesta ja valinnan tekijästä. Siksi onkin erityisen tärkeää, että henkilö, joka kuvia valitsee, tiedostaa kuvasta luettavia merkityksiä ja katsoo symboliikkaa rohkeasti silmiin. Kuvan tulkinta syntyy aina vuorovaikutuksesta käyttäjän mielessä, joka on sidoksissa myös kulttuuriseen kontekstiin. Toisaalta täydellisen samaa tulkintaa ei yhdestäkään kuvasta synny kahta kertaa.

Analyysissäni tulen samaan johtopäätökseen kuin Seppänen, joka pohtii sukupuolen kaavamaisten käsitysten vahvistuvan kuvakulttuurin luomien merkitysten kautta. Kuvien tulkitsemista käsittelevää riippumatonta tutkimusta tarvittaisiin ehdottomasti lisää. (Seppänen 2005, 13–15.)

5 POHDINTA

Semioottinen analyysini kuvapankkikuvissa esiintyvistä translapsista oli mielenkiintoinen ja vaiheikas. Pohdinnassani aivan erityisen huomion saavat aineiston kerääminen sekä kuvien analysointi. Tarkastelen myös tutkielman antia – ainakin niistä henkilökohtaisista päämääristä, jotka ovat ammatillisen kehittymisen kannalta minulle tärkeitä.

Aineiston kerääminen osoittautui yllättävän haastavaksi, sillä englanninkielisten hakusanojen kautta avautuu pahimmillaan osumien maailma, joilla ei ole mitään tekemistä tutkielmani kanssa. Esimerkiksi 'trans'-sanasta aiheutuneiden virheellisten osumien vuoksi hakutulos oli täynnä ranskalaisia syöviä mukeloita ja pelastusliiveissään veneileviä lapsukaisia. Meni tovi ennen kuin oivalsin, miten sana 'trans' näihin kuviin lopulta liittyi. Kuvien sisältämät viittaukset transrasvoinhin sekä lasten kuljettamiseen eivät kuitenkaan päässeet pika-analyysia pidemmälle – muokkasin hakuja sellaiseksi, että löysin lopulta tutkielmani kannalta relevantimpaa kuva-aineistoa.

Mainittakoon myös, että epärelevantteja kuviakin katselemalla voi tehdä omat johtopäätöksensä, mikäli materiaalia katsoo puhtaasti tutkielma-aiheittani suodattavien lasien lävitse. Asiasanoituksesta löytyvä sana 'trans' saattoi siis viitata sekä materiaaliin, jota tarvitsin, mutta myös johonkin aivan epäolennaiseen. Kaikkein mieluiten olisin siis käyttänyt aineistossani 'transkid' tai 'trans kid' -hakuja, joka ei olisi lähtökohtaisesti kategorisoinut kuvamateriaalia transtyttöihin ja -poikiin. Käytännön syistä ja paremman rajautuvuuden nimissä aineistoni hakusanat olivat kuitenkin lopulta 'transgender girl' ja 'transgender boy'.

Kuvien suodattamiseen liittyi myös muita haasteita. Satojen ja tuhansien epärelevanttien hakutulosten jälkeen päätin, että aineisto on kerättävä mahdollisimman yksinkertaisella logiikalla. Silläkin uhalla, että mukaan saattaisi edelleen valikoitua joitain otoksia, joita en aineistooni hakenut. Lopulta aineistoon päätyi mukaan muutama kuva, joiden alkuperäinen käyttötarkoitus ei välttämättä liity millään tavalla translapsiin, vaan sateenkarisymboliikan kautta esimerkiksi seksuaaliseen suuntautumiseen.

Matka kuviin liittyvien ensihavaintojen ja järjestelmällisemmän analysoinnin välillä on ollut opettavainen ja kehittänyt minua tiedostavammaksi kuvajournalistiksi. Edessä on myös haasteita, joiden kautta pääsen testaamaan, kuinka teoria siirtyy käytäntöön. Olen kirjoittamassa kirjaa

translasten vanhempien kokemuksista opinnäytetyön produktiona ja tiedän jo ennalta, että myöhemmässä vaiheessa toteutettava kirjan kuvitus tulee nojaamaan tekemiini havaintoihin. Tutkielmani myötä tiedän, että kuvitukseen kannattaa kiinnittää aivan erityistä huomiota: kasvojen näyttäminen, ilmeet, esineet sekä ympäristö kertovat omaa ja vahvaa tarinaansa, joka osaltaan tukee tasa-arvoa ja sukupuolikirjon ymmärtämistä.

LÄHTEET

Ahtola, A. & Forsström, T. & Paalanen, T. 2019. Sexpon seksuaalipoliittinen ohjelma: Nautinnon aika. Helsinki: Into Kustannus Oy.

Barthes, R. 1985. Valoisa huone. Suom. Martti Lintunen, Esa Sironen ja Leevi Lehto. Helsinki: Kansankulttuuri Oy.

Fiske, J. 1992. Merkkien kieli, Tampere: Vastapaino.

Hakalehto, S. & Pahlman, I. 2018. Lapsen oikeudet terveydenhuollossa, Helsinki: Helsingin Kamari Oy ja tekijät.

Holma, J. & Järvenpää, V. & Tervonen, K. 2018. Näkymätön sukupuoli: Ei-binäärisiä ihmisiä, Helsinki: Into Kustannus

Kisonen, L. 2011. The Ordinary Images – A Study on Stock Photography and Gender. Aalto-yliopisto. Median laitos. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 7.11.2019, <http://um.fi/URN:NBN:fi:aalto-201206102202>.

Lempiäinen, K. 2018. Puhetta tasa-arvosta – mikä siinä sukupuolella häiritsee? Teoksessa J. Valkonen (toim.) Häiritsevä yhteiskuntatutkimus. Rovaniemi: Lapland University Print. 129.

Palosaari, T. & Hakala, E. 2018. Sukupuolen oikeudellinen vahvistaminen, Helsinki: Ihmisoikeuskeskus. Viitattu 14.9. 2019, https://ihmisoikeuskeskus-fi-bin.directo.fi/@Bin/bc15289d39bcad8edc2288198a1a9c0c/1568465799/application/pdf/6351406/sukupuolen_oikeudellinen_vahvistaminen_FINAL.pdf

Paoletti, J. 2012. Pink and Blue: Telling the Boys from the Girls in America. Indiana: Indiana University Press

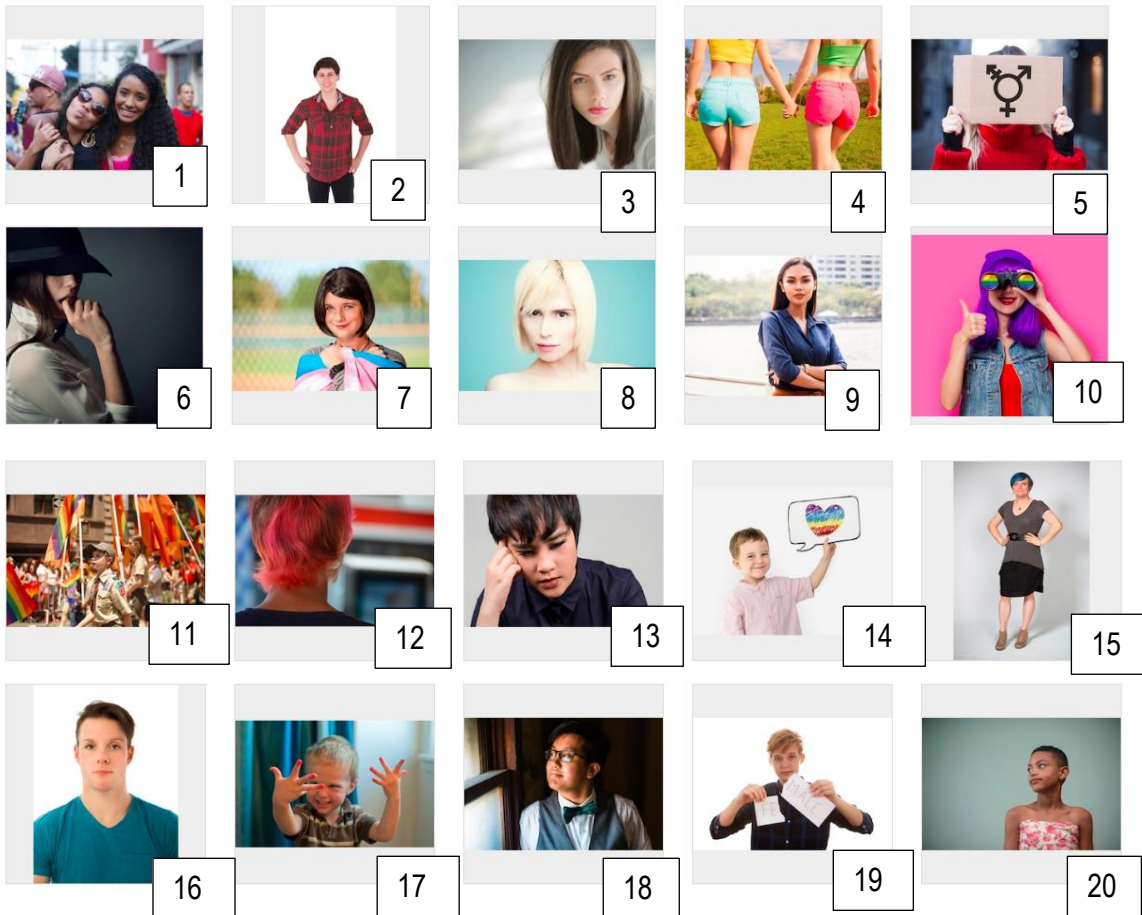
Seppänen, J. 2005. Visuaalinen kulttuuri: Teoriaa ja metodeja mediakuvan tulkitsijalle. Tampere: Osuuskuunta Vastapaino

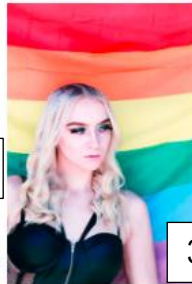
Sukupuolen moninaisuuden keskus. Sukupuolen moninaisuuden sanasto. Viitattu 16.11.2019, <https://sukupuolenosaamiskeskus.fi/sukupuoli/sukupuolen-moninaisuus/sukupuolen-moninaisuuden-sanasto/>.

Suortamo, M. & Tainio, L. & Ikävalko, E. & Palmu, T. & Tani, S. 2010. Sukupuoli ja tasa-arvo koulussa, Juva: WS Bookwell Oy

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2017. Kouluterveyskyselyn tulokset nuorilla 2017. (Saatavissa THL:stä pyydettäessä.)

Veivo, H. & Huttunen, T. 1999. Semiotiikka – Merkeistä mieleen ja kulttuuriin, Helsinki: Oy Edita Ab

20.10.2019 Aloitan aineistokeruun.

Shutterstock.com -sivuston ilmoituksen mukaan haettavissa on yli 300 672 731 rojaltivapaata kuvaa ja 1 395 156 uutta arkistokuvaa joka viikko. Aineisto on siis runsas ja jatkuvasti päivittyvä. Sivuston sisällöntuottajaksi voi ryhtyä kuka vain ja myymiseen opastamalla välilehdellä kerrotaan, että viimeisen 15 vuoden aikana sisällöntuottajien maailmanlaajuiselle yhteisölle on maksettu puoli miljardia dollaria.

Sana 'trans' tarkoittaa suomienglantisanakirja.fi-sivuston mukaan *tuolle puolelle* tai *ylittämiseen* liittyvä sana. Se on myös yleinen etuliite englannin kielessä.

Lajitteluperusteeksi valitsen 'osuvien'. Syötän hakusanaksi 'transkid', eikä hakuni tuota yhtään tulosta. Lisään välilyönnin ja hakusanalla 'trans kid' saankin tulokseksi 783 kuvaa. Näiden kuvien kuvakohtaisessa asiasanoituksessa esiintyy jossain muodossa molemmat haussani olevat sanat.

Käytän filttteriä 'sisällöt, joissa ihmisiä', joka rajaa kuvien määräksi 432.

Sanapari tuottaa pikaisesti vilkaistuna kuvia lapsista, mutta myös lasten kuljettamiseen sekä lapsiin ja transrasvoihin liittyen.

Seuraavaksi käyn manuaalisesti läpi kuvat ja suljen hakutuloksesta aluksi pois 29 kuvaa, jotka viittaavat selkeästi transrasvoihin. Kuvia on esimerkiksi pikaruokaa syövästä lapsista, mutta myös aikuisista. Suljen hakutulosten joukosta pois seuraavaksi 23 kuvaa, jotka viittaavat selkeästi kuljettamiseen tai siirtymiseen. Joukossa on muun muassa veneilykuvia sekä autossa matkustava lapsi.

Suljen hakutuloksen ulkopuolelle myös 39 kuvan sarjan taistelulajia harrastavasta lapsesta. Kuva on nimetty englanniksi *"thai kid training taekwondo"*.

Samoin teen 14 kuvan sarjalle, joissa trans-sanalla viitataan ehkä ilmeen muutokseen.

Kuva on nimetty englanniksi *"bright picture of happy teenage girl with expression of surprise"*

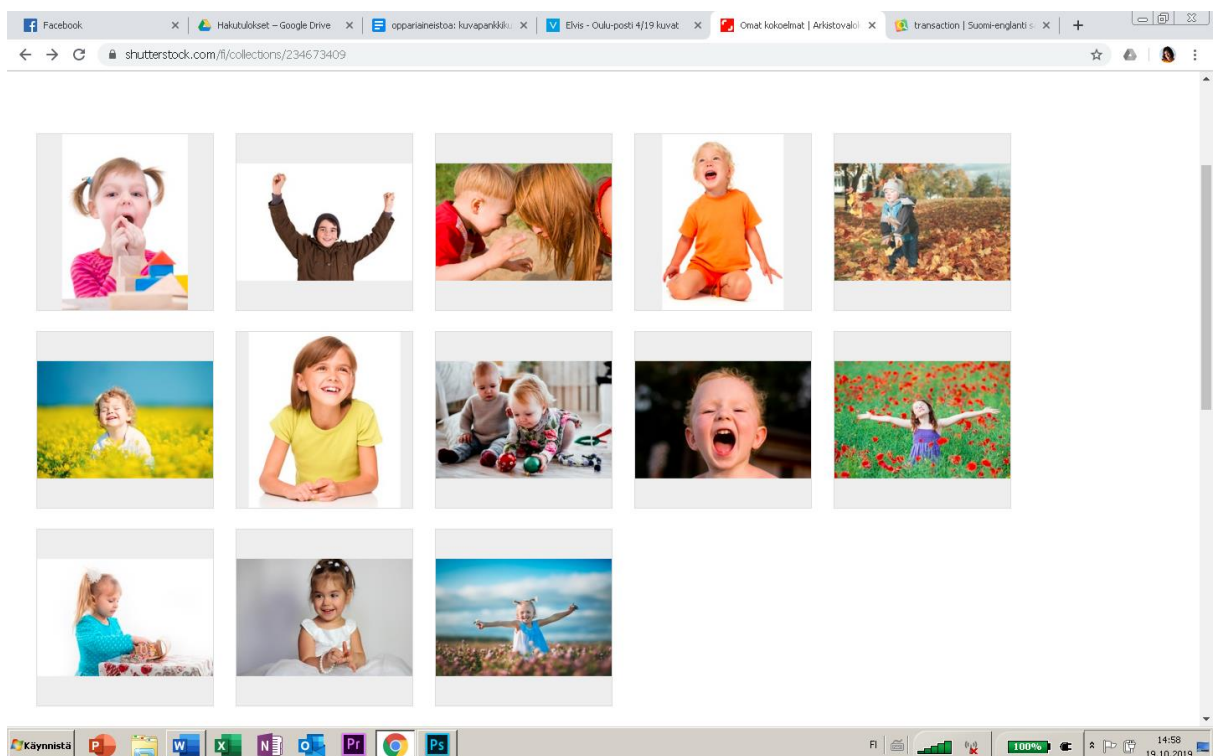
ja sen suomenkielisten asiasanojen joukosta löytyy 'transsi', joka selittää kuvan valikoitumisen hakutulokseen.

Poistan hakutulosten joukosta seuraavaksi kuuden kuvan sarjan, josta yksi tarkastelemani kuva on nimetty englanniksi *"bright picture of happy teenage girl showing her palms"*. Tämän kuvan suomenkielisten asiasanojen joukosta löytyy 'siirtää kämmenellä', joka lienee syynä siihen, että kuva valikoitui hakutulokseen.

Lisäksi suljen hakutuloksesta pois neljän kuvan sarjan synttärjuhlista, joissa 'trans'-etuliitteellä viitataan iän muutokseen sekä kaksi kuvaa, joissa 'trans'-liitteellä viitataan transaktioon eli rahansiirtoon.

Jäljelle jää edelleen 321 kuvaa, joista voisin vastaavin keinoin sulkea pois sellaiset hakutulokset, joissa sana 'trans' tai 'kid' viittaa johonkin muuhun kuin tutkielmassani tarvitsemaani aineistoon.

Työn nopeuttamiseksi päätän lopulta valita kuvien joukosta 13 mahdollisesti aineistoon soveltuvaa kuvaa ja ladata ne kansioon. Pikaisen tarkastelun perusteella huomaan kuvien olevan iloisia, värikkäitä ja elämäntäyteisiä. Seuraavaksi tarkistan kuitenkin kuvien nimet varmistuakseni, että ne soveltuvat aineistooni.

“playing child”

“child with arms raised celebrating isolated on white”

“Playful games on seacoast. Summer”

“screaming little girl sitting on floor”

“A boy in leaf. A season with full color”

“A beautiful little curly laughing girl jumping happily among bittercress flowers in the meadow in a sunny summer day”

“Portrait of a happy little girl laughing, isolated over white”

“children play”

“the boy yells”

“Caucasian young child feel the fresh air in flower field”

“Beautiful princess girl sits in elegant dress with bracelet and rings ready to wedding and birthday party and looks at her jewelry over white background, indoor portrait, beauty and fashion concept”

“Happy beautiful princess girl sits in elegant dress with bracelet in her hand ready to wedding and birthday party over white background, indoor portrait, beauty and fashion concept”

“Little cute smiling girl in white dress on a pink blooming clover meadow on a sunny summer day close up. Emotions. Delight, rapture, admiration, joy, ecstasy, fun”

Huomaan, että yksikään kuvien nimistä ei viittaa millään tavalla translapsiin. Niinpä käyn lävitse kuviin liittyvät asiasanoitukset, enkä löydä niidenkään perusteella varmuutta siitä, onko sanoilla 'trans' ja 'kid' viitattu translapsiin yhdessäkään kuvassa.

Ensimmäisen hakusession perusteella en saa aineistooni yhtään kuvaa, joka täyttäisi varmuudella kriteerin siitä, että kuva esittää translasta tai että kuvalla halutaan ilmaista aihepiiriä.

Päätän pysyä edelleen Shutterstockin-sivuilla ja määritän seuraavaksi hakusanaksi 'transgender'. Saan hakutulokseksi heti hulpeat 95 764 valokuvaa.

'Sisällöt, joissa ihmisiä' -suodattimen jälkeen mukaan valikoituu 9217 valokuvaa.

Lapset-suodattimella mukaan rajautuu kaikkiaan 107 kuvaa, joka tuntuu varsin kohtuulliselta määrältä.

Huomaan, että mukana on todella runsaasti kuvia yhdestä tietystä perheestä. Eräs 78 kuvaa käsittävän kuvasarjan otoksista on nimetty *“happy gay couple spending time together with their adopted daughter”*. Ainakaan tämä kuvasarja ei siis vastaa hakuani, sillä kuvassa oleva lapsi on määriteltä adoptoiduksi lapseksi ja hakutuloksena on syntynyt mitä ilmeisimmin aikuisiin viittaavien hakusanojen perusteella.

Mukana on myös kolmen kuvan sarja perhepotretista *“Portrait of young transgender family together on white background”*. Tässä transsukupuolisuudella viitataan luultavimmin jompaan kumpaan vanhempaan, enkä edelleenkään saa aineistooni yhtään lasta.

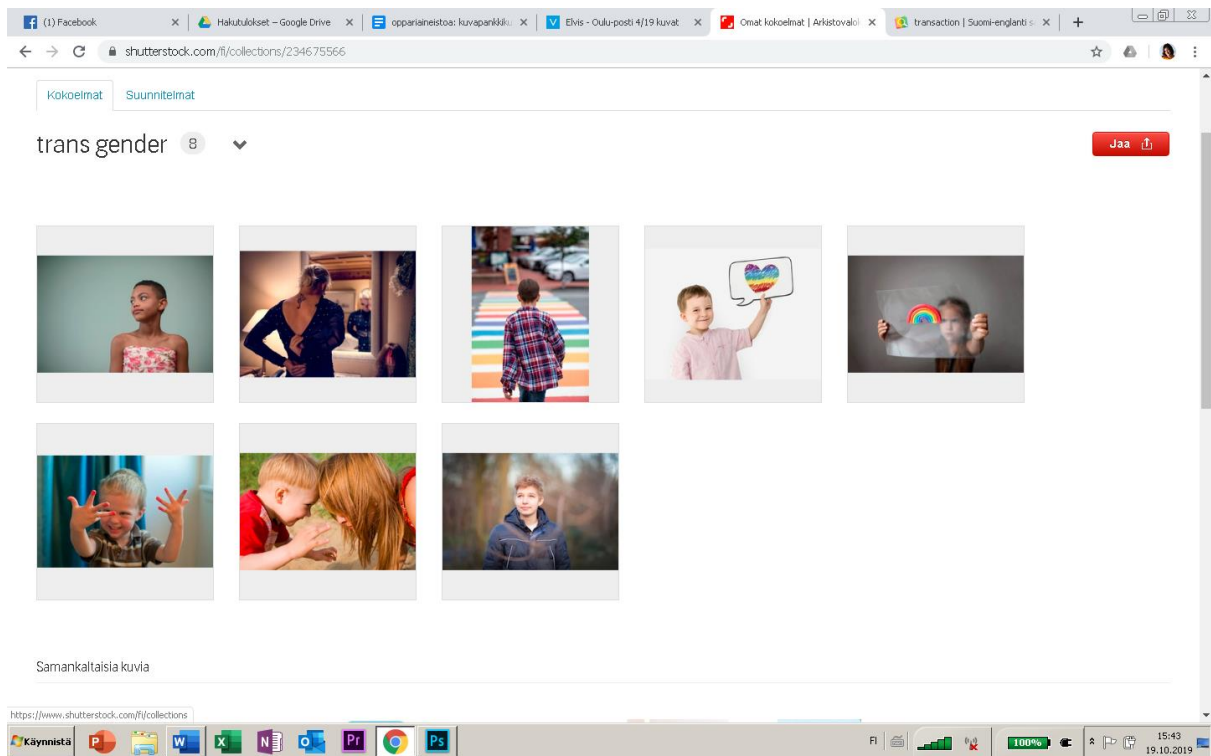
Seuraavaksi silmiini osuu kuva, joka on nimeltään *“Portrait of transgender boy before taking testosterone”*. Ensimmäinen osuma! Tästä nuoresta miehestä on tarjolla kaksi kuvaa.

“Portrait of Boy wearing dress”. Kuvassa esiintyvistä pojista on kaikkiaan neljä kuvaa. Mekkokuvan lisäksi poika muun muassa laittaa yhdessä kuvassa huulipunaa. Tämä kuvasarja soveltuu aineistooni.

“Naughty Young Caucasian Boy Shows Off Pink Painted Fingernails with Pride”. Tässä kuvassa lapsi on maalannut kyntensä ja hän hymyilee tyytyväisenä. Kuva soveltuu niin ikään aineistooni.

Kun rajaan pois hakutuloksesta pois vielä muutamia kuvasarjoja, jotka puolestaan eivät ole asiaankuuluvia, jää jäljelle kahdeksan kuvaa, joista nimen perusteella ainoastaan ensimmäinen ja viimeinen kuva liittyvät joko epäsuorasti tai suorasti translapsiin. Kuvat kolme, neljä ja viisi esillä on sateenkaariteema, jolla viitataan sukupuolen moninaisuuteen ja myös transihmisiin.

Päätän jatkaa vielä aineiston haarukointia.

Teinit-suodattimella saan yhteensä 1891 osumaa.

Tulos pitää sisällään satoja kuvia käsittävän kuvasarjan transnaisesta. Hän on selvästi aikuinen, joten jätän kuvasarjan kokonaan hakutuloksen ulkopuolelle.

Toinen, kymmenien kuvien laajuinen kuvasarja on transsukupuolisesta henkilöstä. Valitsen mukaan kuvasarjasta ensimmäisen tarjotun.

Satoja kuvia käsittelevä kuvasarja koostuu naiseksi pukeutuneesta miehestä, mutta kuvaustekstissä häntä ei ole määritetty transsukupuoliseksi. Kuussa on kyse enemmänkin puku- ja meikkileikistä sekä feminiinisten ja maskuliinisten piirteiden teatraalisesta korostamisesta. Tämä kuvasarja ei näin ollen täytä aineistolle asettamiani kriteerejä. Lopulta päätän hakea aineistooni materiaalia uudella hakusanalla, jotta saisin käsiini relevantimpaa aineistoa.

21.10.2019 Aloitan aineistokeruun uusin keinoin.

Syötän Shutterstockiin hakusanaksi "transgender girl".

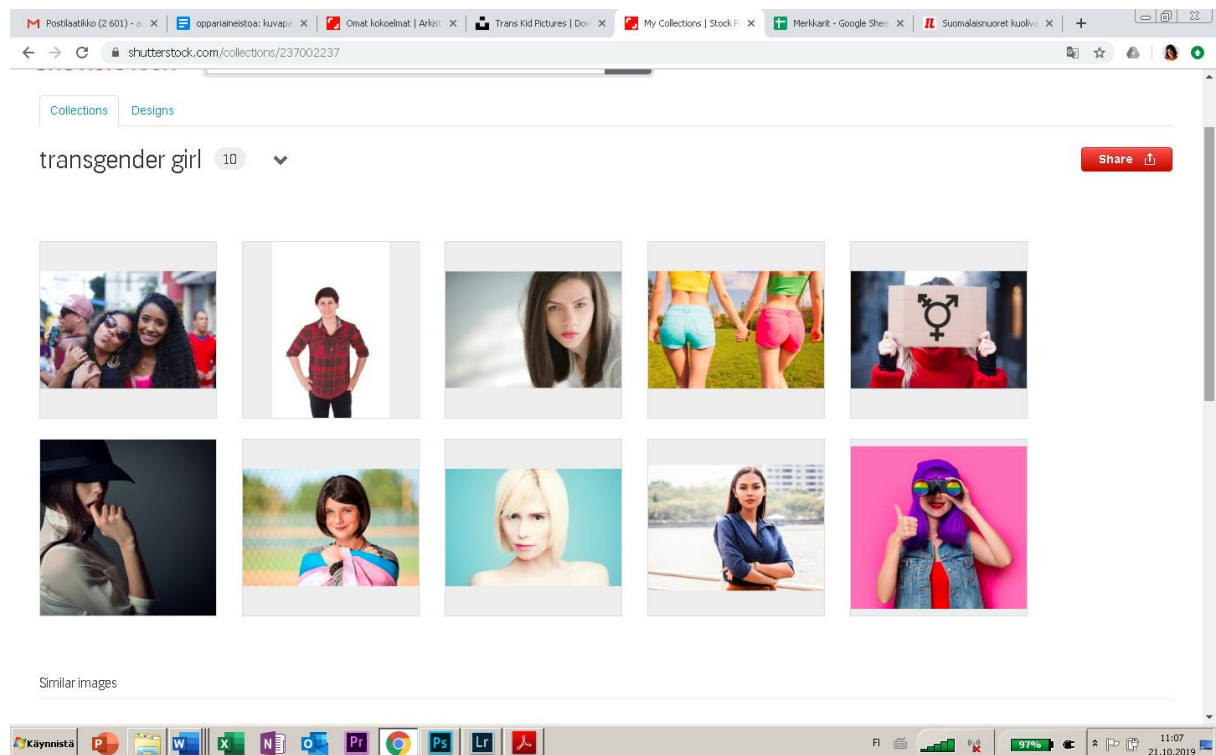
Sort by - most relevant

Image type - photos

All orientations

Tulos: yhteensä 6965 kuvaa

Valitsen tuloksen 10 ensimmäistä kuvaa, joissa on mukana ihminen. Jos kuvasarjassa on useita kuvia samasta henkilöstä, valitsen mukaan ensimmäinen.

Syötän hakusanaksi "transgender boy".

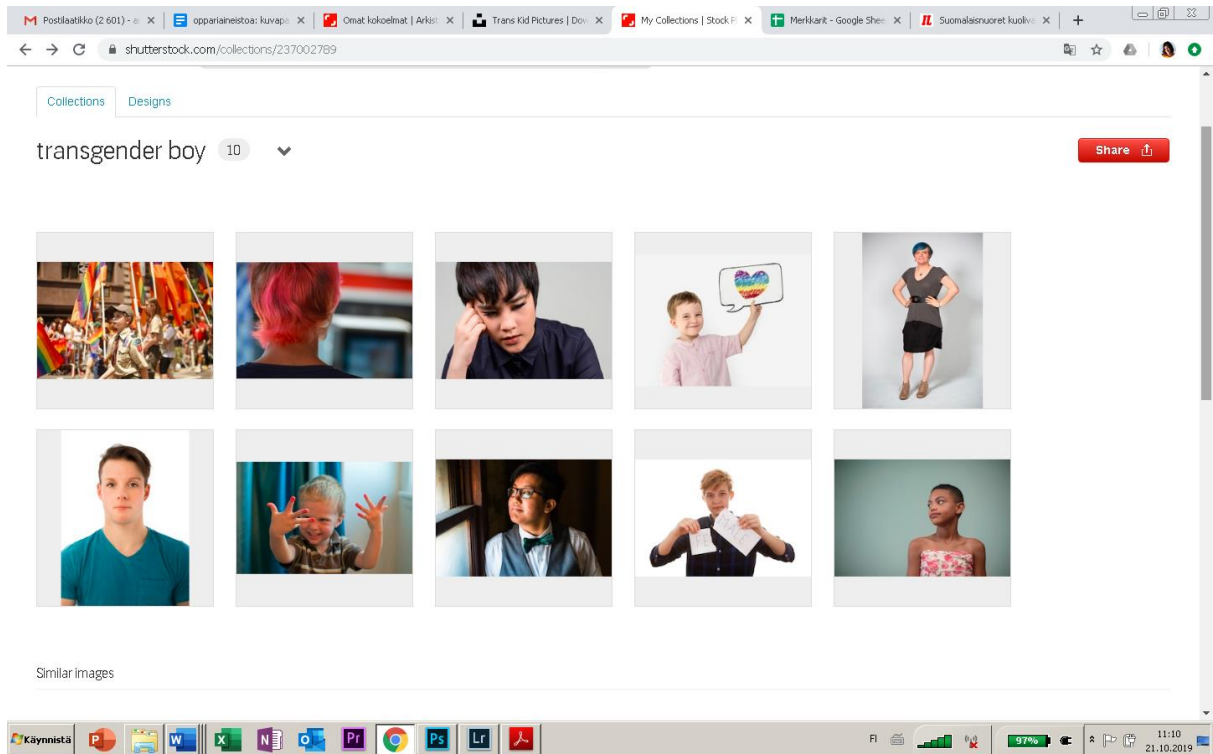
Sort by - most relevant

Image type - photos

All orientations

Tulos: yhteensä 3124 kuvaa.

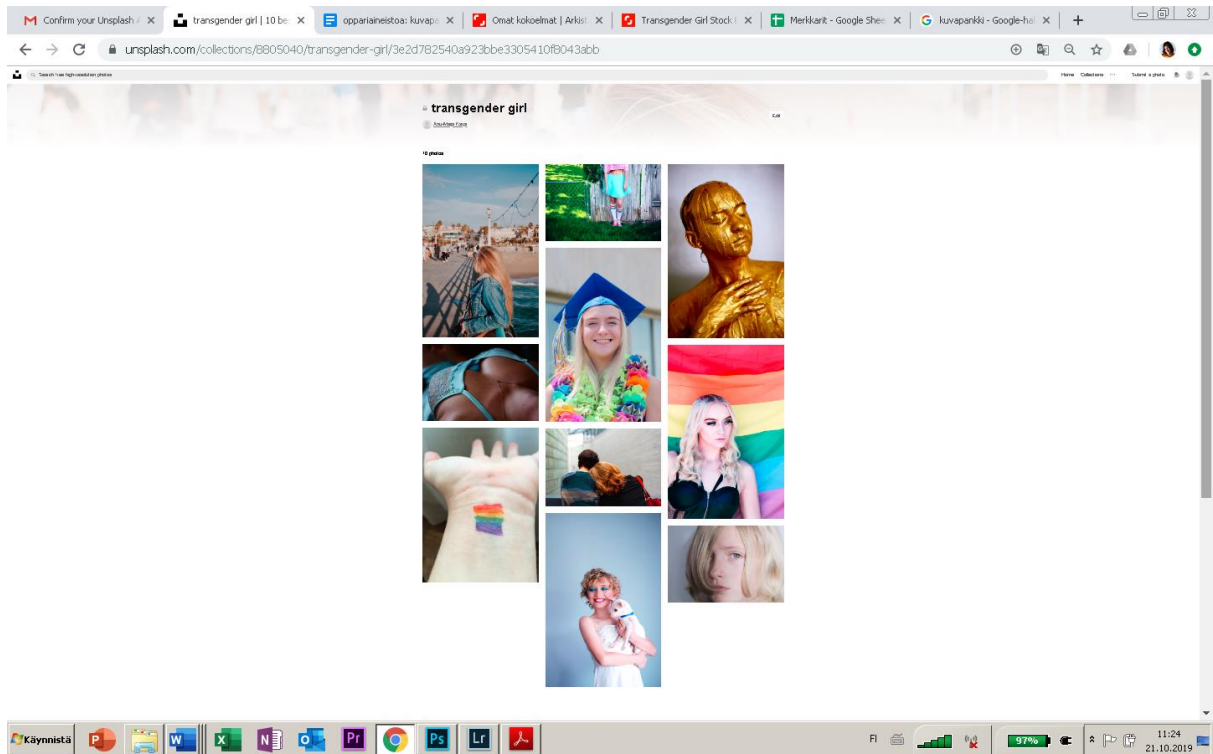
Valitsen tuloksen 10 ensimmäistä kuvaa, joissa on mukana ihminen. Jos kuvasarjassa on useita kuvia samasta henkilöstä, valitsen ensimmäinen.

Syötän Unsplashiin hakusanaksi 'transgender girl'.

Unsplash ei näytä kuinka monta hakutulosta kaikkiaan on tarjolla.

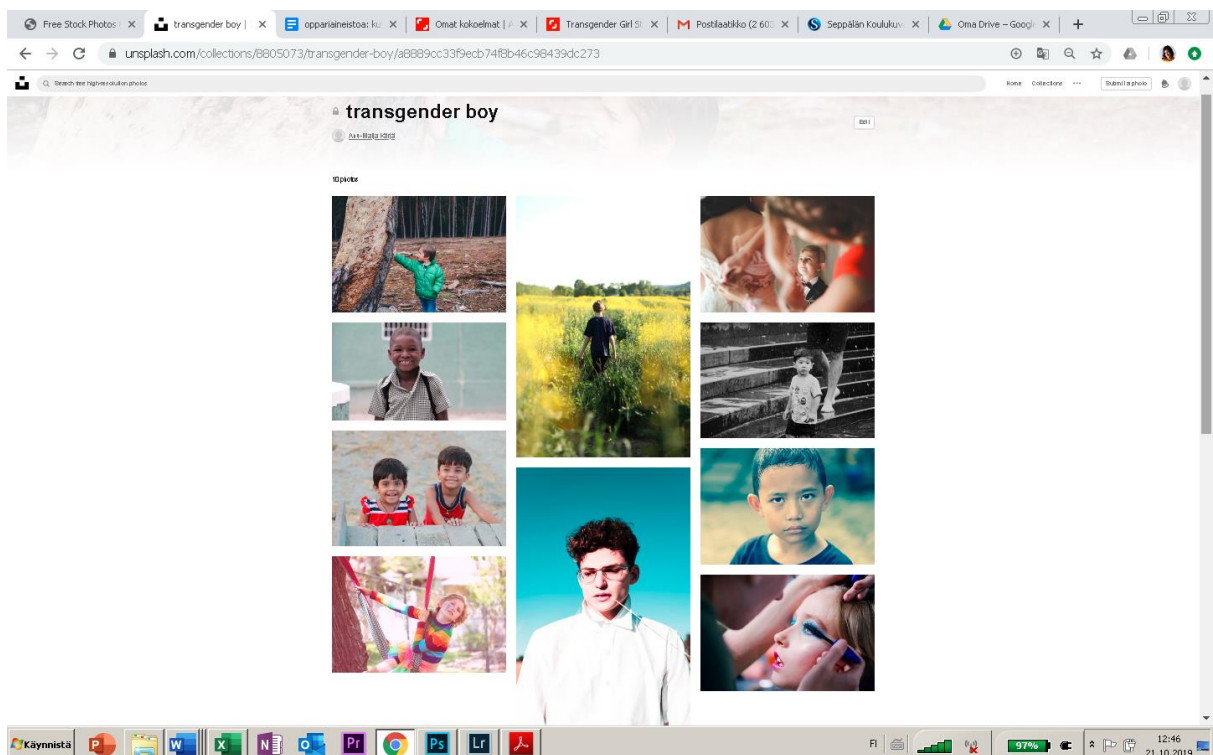
Valitsen tuloksen 10 ensimmäistä kuvaa, joissa on mukana ihminen. Jos kuvasarjassa on useita kuvia samasta henkilöstä, valitsen ensimmäinen.

Syötän Unsplashiin hakusanaksi 'transgender boy'.

Unsplash ei näytä kuinka monta hakutulosta kaikkiaan on tarjolla.

Valitsen tuloksen 10 ensimmäistä kuvaa, joissa on mukana ihminen. Jos kuvasarjassa on useita kuvia samasta henkilöstä, valitsen ensimmäinen. Poistan hakutuloksesta aikuiset.

Minulla on lopulta kerättyä 40 kuvaa, jotka olen kerännyt kahdesta kuvapankista kahdella eri hakusanalla 'transgender girl' ja 'transgender girl'.

Ensimmäisten havaintojen perusteella vaikuttaa siltä, että aineisto on ainakin pääasiassa relevanttia sekä kriteerit niiden valitsemiseksi ovat selkeät.

Numeroin seuraavaksi Shutterstockin kuvat 1-20 (liite 1) ja Unsplashin kuvat 21-40 (liite 2).

Etenen tarkempaan analyysiin. Kerään esittämiini kysymyksiin vastaukset erilliseen taulukkoon (liite 3), mutta teen myös muutamia kirjallisia huomioita.

Kuva 1) PLK

Kaksi henkilöä

Pitkät hiukset

Vaatetuksessa näkyy pinkkiä

Toisella aurinkolasit ja riippuvat korvakorut

Iloinen ja hyväntuulinen tunnelma

Kuva 2) LPK

Yksi henkilö seisoo studiossa

Sukupuoli ei selkeästi tunnistettavissa

Vaatetus sukupuolineutraali

Hymyilevä ja positiivinen tunnelma

Kuva 3) PLK

Yksi henkilö studiomaisessa taustassa

Sukupuoli tunnistettavissa naiseksi

Pitkät hiukset

Huulipunaa

Neutraali ilme

Kuva 4) PK

Kaksi henkilöä kävelee käsikädessä

Kuvaan rajattu mukaan keskivartalot takaapäin

Värikkäät vaatteet - lyhyet topit ja shortsit

Aurinkoinen ja valoisa tunnelma

Ilmeet eivät näy

Kuva 5) PLK

Henkilö pitää kasvojen edessä kylttiä katumaisemassa

Kyltissä transihmisten symboli

Kirkkaanpunainen paita

Kynsilakkaa

Kasvot on peitetty kokonaan

Kuva 6) LK

Henkilö sivuprofiilissa, hattu peittää osittain kasvot

Tummat sävyt

Sensuelli kuva - sormi suussa

Rusetti kaulassa
Pää rajautuu osittain ylhäältä

Kuva 7) PLK

Henkilö seisoo hymyillen kietoutuneena huiviin (vai sateenkaarilippuun)

Polkkatukka

Hymy

Takana verkkoaita - mitä se symboloi - rajaa - rajattua aluetta - rajan toisella puolella olemista
Ilme avoin ja vastaanottavainen, asento ei

Kuva 8) LK

Henkilön kasvot, kaula ja olkapäät sinistä studiotaustaa vasten, päälaki rajautuu pois

Kuva-alalla pelkästään paljasta ihoa

Katse intensiivinen, ehkä hieman pelokas

Polkkatukka vaalea

Ei vahvaa meikkiä

Kuva 9) PK

Henkilö seisoo puolikuvassa, taustalla vettä ja kaupunkimaisema

Sininen paitapusero

Viimeistely ulkonäkö

Neutraali ilme, kädet puuskassa

Kuva 10) PK

Henkilö seisoo pinkkiä kuvaustaustaa vasten

Kiikarit peittävät osittain kasvot

Kiikareiden linseissä on sateenkaarisymboliikkaa

Vaatteet punainen t-paita ja farkkuliivi - unisex

Hymy, leikkisyys, veikeys

Pitkät violetit hiukset ja päässä samansävyinen pipo

Kuva 11) PK

Henkilö kävelee partiopuvun kaltaisessa asussa kulkueessa (pride)

Sivuprofiilissa

Lippalakki päässä

Paljon ihmisiä

Sateenkaarisymboliikka vahvasti läsnä

Tunnelma on reipas ja innostunut

Kuva 12) LK

Henkilö on selin kameraan.

Pinkki tukka

Päälaki rajattu pois

Epäskarrpi tausta, joka ei kerro mitään?

Kuva 13) LK

Henkilö nojaa käteensä

Ilme mieteliäs tai surumielinen

Tummansininen paitapusero

Meikkiä on selvästi

Lyhyt tukka
Vaaleanharmaa studiotusta
Silmä ei tunnista kunnolla - katse alaspäin

Kuva 14) PK
Lapsi pinkissä paitapuserossa pitelee puhekuplakylttiä, jossa sateenkaarisymboliikalla väritetty sydän
Lapsi hymyilee
Studiotusta
Positiivinen kuva

Kuva 15) KK
Henkilö seisoo kokokuvassa studiossa
Yllä hame
Mustaa ja harmaata
Lyhyehkö tukka sinisävyinen
Ilme hymyilevä ja avoin
Korvakorut, kaulakoru
Nahkaniikkurit
Vyö vyötäröä korostamassa

Kuva 16) PK
Henkilö on kuvassa yksin
Neutraali ilme
Sininen paita
lyhyt tukka
Ehostusta on

Kuva 17) PK
Lapsi ojentaa etualalle käsiä, joissa punaista kynsilakkaa
Lyhyt tukka, ruskea paita
Riemastunut ilme
Taustalla sinistä verhoa, vaaleaa seinää sekä ikkunaa

Kuva 18) PK
Henkilö katsoo ikkunasta ulos hymyillen
Pukeutunut rusettiin ja liiviin sekä paitapuseroon
Positiivinen tunnelma - katse tulevaisuuteen?
Kasvot erottuu, vaikka kuvattu hieman profiilissa

Kuva 19) PK
Henkilö repii lappua, jossa sana 'female'
Symboliikkana revitään nainen mieheksi?
Lyhyt tukka
neutraali ilme
vaatteet unisex
valkoinen studiotusta

Kuva 20) PK

Henkilö seisoo kuvan oikeassa laidassa olkaimettomassa kukkamekossa

Lyhyet hiukset

Hieman ehostusta

Katse sivulle, varovainen hymy

Kuva 21) PK

Henkilö nojaa sillan kaiteeseen ja katsoo pois päin.

Aalto lyö hiekkarantaan.

Rantakadulla kävelee ihmisiä, taustalla kaupunkimaisema.

Lämmin ilta-aurinko.

Pitkät hiukset

Kuva 22) LK

Rintakehä, pitsinen turkoosi alusasu ja iho peittävät suurimman osan kuva-alasta

Kaulakoru kaulassa

Kuvattu yläkulmasta OTS, pää, joka kuvasta rajattu pois, on kaulan asennosta päätellen taaksepäin taivutettuna

Kuva on paljastava ja seksuaalissävyytteinen

Kuva 23) LK

Kuvassa vasen ranne ja avonainen kämmen, sormet harottavat. Taustalla näkyy verho.

Ranteeseen on piirretty sateenkaarisymboli.

Henkilö on rajattu lähes kokonaan pois kuvasta

Kuva 24) LKK

Henkilö seisoo puu ja verkkoaidan luona turkoosissa minikellohameessa ja pinkissä napapaidassa.

Jalassa on pinkit tennarit ja polvisukat, joita koristaa sateenkaaren värit sekä

Kuva on rajattu niin, ettei henkilön olkapäät, kaula ja pää ole mukana kuvassa ollenkaan.

Kuva 25) PK

Henkilö hymyilee kuvassa hihattomassa paidassa ja hattu viittaa ehkä collegen valmistumisjuhlaan. Kuva on otettu ehkä koulurakennuksen edessä

Kaulassa on monivärinen lei, joka edustaa sateenkaarisymboliikkaa.

Tunnelma on iloinen ja vapautunut.

Kuva 26) PK

Kaksi henkilöä seisoo selin kameraan ja nojaa kaiteeseen. Pitkähiuksinen nojaa toisen olkapäähän.

Henkilöt eivät ole tunnistettavia.

Kuva on otettu rakennuksen sisällä

Tunnelma on odottava

Kuva 27) LPK

Lapsi seisoo valkoisessa hihattomassa mekossa koira sylissään

Voimakas sininen silmämeikki ja pienellä koiralla saman sävyinen kaulapanta

Tausta on vaaleansininen, studiokuva

Henkilö hymyilee ja on tyytyväisen oloinen

Kuva 28) LLK

Henkilö on silmät kiinni ja hänen päällään on valuva kultainen maali
Toista kättä henkilö pitää levollisesti decolte-alueella.
Henkilö ei ole tunnistettavissa maalikerroksen alta.
Kasvon muodot erottuvat ja ripset sekä kulmakarvat näkyvät maalin lävitse.
Tausta on neutraali.
Tunnelma on harras ja epärealistinen.
Mitä maali peittää tai mitä se viestii?

Kuva 29) PK

Henkilö seisoo sateenkaarilipun edessä
pitkät vaaleat ja kiharat hiukset
voimakas meikki
Musta toppi, jossa ohuet olkaimet ja vetoketju keskellä
Katse sivulle tai alaviistoon
Henkilö vaikuttaa yksinäiseltä.

Kuva 30) ELK

Erikoislähikuvassa henkilö katsoo kameraa
Kasvot ovat osittain sivuprofiilissa
Vaaleat leukaan asti ulottuvat hiukset
Hiukset peittävät puolet kasvoista
Tunnelma surumielinen tai apea

Kuva 31) LKK

Lapsi nojaa puuhun toisella kädellään ja katsoo isoa runkoa
Lyhyet hiukset
Yllä vihreä takki ja farkut, toinen käsi takintaskussa
Maisema syksyisen niukka, taustalla ohuet ja vaaleat puunrungot
Asetelma pienestä lapsesta ja vanhasta puusta on mielenkiintoinen, nojailee puuhun kuin vanha isäntä.

Kuva 32) PK

Leveästi hymyilevä lapsi seisoo ruskearuudullisessa paitapuserossa, reppu selässä.
Taustalla ilmeisesti koulurakennus
Ilmassa selvästi odotusta

Kuva 33) PK

Kaksi lasta hymyilee puna-sini-valkoisissa paidoissaan, vasemman puoleisen paidassa on pienet röyhelöhihat, oikeanpuoleisen paita on hihaton.
Kummallakin on kaulassa jonkinlainen koru.
Lapset nojaavat lautarakennelmaan, joka on savinen.
Myös taustalla oleva ympäristö näyttää harmaalta ja saviselta.
Kuva on otettu yläkulmasta.
Vasemmanpuoleinen katsoo suoraan kameraan, oikeanpuoleinen aavistuksen sivulle
Tunnelma on iloinen

Kuva 34) LPK

Lapsi roikkuu/keinu riippukeinussa, joka on kiinnitetty puuhun
Hiukset ovat edestä lyhyet, takaa pidemmät.
Yllä trikoopaita ja harsohame, joissa molemmissa sateenkaarisymboliikkaa.
Sateenkaari-symboliikka myös poskessa
Taustalla näkyy mahdollisesti verkkoaita ja rakennus
Lapsen ilme on avoin ja neutraali
Tunnelma on odottava

Kuva 35) LPK

Lapsi kävelee rypseltoja pitkin pois päin.
Sininen t-paita, mustat housut ja lyhyet hiukset
Toinen käsi tarttumaisillaan kasveihin
Taustalla talo
Keltaiset kukinnot etualalla epäskarpina
Lasta ei voi tunnistaa.

Kuva 36) PK

Henkilö seisoo valkoisessa paitapuserossa, heinänkorsi suussa
Silmälasit, tummat lyhyet ja kiharat hiukset
Katse maassa, mutta kasvot tunnistettavat
Sininen taivas taustana

Kuva 37) PK

Rusettiin ja mustaan pikkutakkiin puettu lapsi katsoo häämekkoon pukeutuvaa henkilöä. Huomio kiinnittyy lapsen ihaileviin kasvoihin, jotka on rajattu etualalla olevan morsiamen ja tätä avustavan henkilön väliin. Etualalla olevat henkilöt ovat epäskarppeja ja ainoastaan lapsen kasvot ovat terävät.

Kuva 38) PK

Pieni lapsi kävelee ulkona sateessa kivisiä portaita pitkin.
Lapsella on yllään t-paita ja shortsit
Taustalla näkyy aikuisen jalat, karvaiset sääret, jotka seuraavat ilmeisesti lasta.
Lapsella on kädessään pieni kuppi.
Ilme on hämillinen, kuva on mustavalkoinen.

Kuva 39) LK

Lapsi tuijottaa kameraa tiiviisti
Hiukset ovat märät, yllä t-paita.
Tausta epäskarppi miljöö.
Värit niukat.
Katse on haastava.
Lapsi on tunnistettava, päälaki rajattu pois

Kuva 40) LK

Lapselle laitetaan rispiväriä. Meikkaajan kädet näkyvät lapsen kasvojen ympärillä.
Lapsen ilme on keskittynyt ja kasvot on kuvattu sivuprofiilista.
Lapsi ei ole tunnistettava

TRANSLAPSIA KOSKEVAN KUVAPANKKIAINEISTON ANALYYSI

LIITE 4

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	yh. kyllä	prosentti	yh. ei	prosentti	
Sukupuoli – onko henkilön sukupuoli tunnistettavissa tytöksi tai pojaksi?	k	e	k	k	e	k	k	k	k	k	k	e	k	k	k	k	k	k	k	k	k	k	e	k	k	e	k	e	k	e	e	k	k	e	e	k	k	e	k	k	e	29	72,5	11	27,5
Värisymboliikka – onko kuvassa käytetty sateenkaarisymboliikkaa?	e	e	e	k	e	e	e	e	e	k	k	e	e	k	e	e	e	e	e	e	e	e	k	k	k	e	e	e	k	e	e	e	e	k	e	e	e	e	e	e	9	22,5	31	77,5	
Yksin vai yhdessä – onko lapsi kuvassa yksin?	k	e	k	e	k	k	k	k	k	e	k	k	k	k	k	k	k	k	k	k	k	k	k	k	k	e	k	k	k	k	k	e	k	k	e	e	k	k	e	k	k	33	82,5	7	17,5
Ilmeiden viesti – hymyileekö henkilö?	k	k	e	e	e	e	k	e	e	k	e	e	k	k	e	k	k	e	e	e	e	e	e	k	e	k	e	e	e	e	k	k	e	e	e	k	e	e	e	e	13	32,5	27	67,5	
Tunnistettavuus – onko henkilön kasvo tunnistettavissa?	k	k	k	e	e	e	k	k	k	e	k	e	k	k	k	k	k	k	k	k	e	e	e	e	k	e	k	e	k	k	e	k	k	k	e	k	k	k	k	k	27	67,5	13	32,5	
Katseen suunta – kohtaako henkilön katse kameran?	k	k	k	e	e	e	k	k	k	e	e	e	e	k	k	k	e	e	k	e	e	e	e	e	k	e	e	e	e	k	e	k	k	k	e	e	e	e	k	e	16	40	24	60	